

**CROWDSOURCING SOM
RESURS I
ARKIVVERKSAMHETER**
**En studie av arkivariers syn på funktionalitet och
tillförlitlighet i användargenererade metadata**

Gerda Holmquist

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom
ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Charlotte Hagström

År: 2021

Title

Crowdsourcing as a resource in archival institutions - a study of archivists' views on usefulness and reliability in user generated metadata

Abstract

The aim of this thesis is to identify archivists' attitudes towards crowdsourcing to see how they relate to modern archival theory and science. The study focuses on reliability, functionality and potential in user generated metadata. Crowdsourcing in the archival profession is connected to our increased internet use and the general digitalization of society, but it is also a result of a paradigm shift in archival science. The idea of the neutral archivist ceased to exist with the advent of postmodernism and there is now a widespread understanding that organization, selection and description affect how archival documents are perceived and used. One outcome of postmodern theory and practice is an understanding of the plasticity and change of documents over time. This has led to a greater interest in metadata created by users, as it could help contextualize and strengthen the information value of archival collections.

The introduction of crowdsourcing in archives presents challenges. The influence of the participating user can be seen as a threat to the archival profession and questions regarding reliability and usefulness need to be considered when introducing user generated content and metadata. Seven archivists from five Swedish archival institutions have been interviewed for this thesis. The results show a correspondence between the interviewees responses and contemporary archival science, revealing a consensus in attitudes towards crowdsourcing and a similar approach in the institutions towards user generated metadata.

Keywords

crowdsourcing, participatory archives, archives 2.0, user generated metadata, professional authority

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
2. Bakgrund	7
2.1 Historisk bakgrund.....	7
2.2 Makt och tillgänglighet.....	9
3. Ord och begrepp	11
3.1 Olika former av crowdsourcing.....	11
3.2 Ordlista.....	11
4. Forskningsöversikt	13
4.1 Deltagandearkiv.....	13
4.2 Inflytande och demokratisering.....	15
4.3 Olika typer av användargenererade metadata.....	18
5. Teori och analytiska verktyg	20
5.1 Det fjärde paradigmet.....	20
5.2 Informationsfilosofi.....	21
5.2.1 Informationsfilosofi som begrepp.....	21
5.2.2 Tillämpning.....	23
5.3 Analytiska begrepp.....	24
5.3.1 Maximalt och minimalt deltagande.....	24
5.3.2 Boundary Objects.....	24
5.3.3 Ekonomiska, sociala och politiska motiv till crowdsourcing.....	25
6. Metod, etik och urval	27
6.1 Metodologisk utgångspunkt.....	27
6.1.1 Kvalitativ intervju.....	27
6.1.2 Meningskategorisering och analysmetod.....	28
6.2 Etiska avvägningar.....	30
6.3 Avgränsning och urval.....	30
7. Resultat	33
7.1 Attityder till användargenererade metadata.....	33
7.1.1 Relationen till användarna.....	33
7.1.2 Crowdsourcing i förhållande till arkivarieprofessionen.....	35
7.2 Tillförlitlighet.....	36
7.2.1 Kontroll och tydlighet.....	37
7.2.2 Identifikation av användare.....	39
7.3 Crowdsourcingens funktion.....	40
8. Analys	43
8.1 Resultatens koppling till tidigare forskning.....	43
8.1.1 Samarbetet med användarna.....	43
8.1.2 Kontroll och tekniska utmaningar.....	45
8.2 Strategier för att skapa tillförlitliga data.....	47
8.3 Identifierade ändamål och funktioner.....	49
8.4 Inflytande och makt.....	51
9. Diskussion	53
10. Slutsats	56
10.1 Undersökningens utfall.....	56

10.2	Applicering av det teoretiska ramverket.....	57
10.3	Vidare forskning	57
11.	Käll- och litteraturförteckning.....	59

1. Inledning

Den här uppsatsen handlar om *crowdsourcing*. Orsaken till att jag valt den engelska termen i titeln är att det är svårt att hitta en bra översättning till svenska. Begreppet har dessutom i sin engelska form etablerat sig i den svenska vokabulären varför en översättning riskerar att skapa förvirring. Konceptet crowdsourcing innebär att låta en grupp människor hjälpa till att lösa uppgifter, skapa innehåll eller bidra med finansiering till olika typer av projekt. Ordet används främst för aktiviteter som sker på nätet, deltagarna är ofta anonyma och deras insatser är frivilliga. Inom ABM (arkiv, biblioteks- och informationsvetenskap och museologi) används begreppet primärt för att beskriva aktiviteter där allmänheten erbjuds att bidra till insamlingar eller metadatabearbetning.

Jag blev intresserad av crowdsourcing då jag en sommar jobbade med ungdomar som skulle skapa material till en fotosamling. Uppgiften verkade till en början enkel. Låt ungdomarna fotografera, välja ut bilder, skapa sökord och beskrivningar till valda bilder och sen skjuts in i arkivet. Men som så ofta var saken mer komplicerad vid närmare anblick. Hur skulle urvalet av bilderna gå till och vilka kriterier skulle det grundas på? Vad är adekvata sökord? Och är beskrivningen av en bild i en samling en lista med substantiv, fotografens fria associationer, eller en personlig text om tillfället när bilden togs? Alla dessa frågor skapade intressanta utmaningar när bilderna skulle förvandlas till arkivposter med ett strukturerat och likvärdigt informationsinnehåll.

Struktur och kontroll är ledord för arkivverksamhet. När allmänheten bjuds in att delta i arkivarbetet framstår dessa begrepp i nytt ljus. Gamla mönster luckras upp och det som tidigare ansetts som givet måste omvärderas. Uppsatsen handlar om hur den förändringen påverkar de som arbetar i arkiven och hur de ser på utvecklingen och användningen av crowdsourcing som resurs.

De fackbegrepp och termer som förekommer i studien förklaras i löpande text, men i avsnitt 3.2 finns en ordlista som kan vara till hjälp under läsningen.

1.1 Problemformulering

Att skapa metadata för arkivhandlingar är ett arbete som traditionellt sett utförts med strukturerade metoder. Det har omgetts av tydliga regelverk och varit

förbehållet arkivarier. Införandet av crowdsourcing har inneburit att arkiven behövt omvärdera dessa tidigare principer och samtidigt skapa ett nytt förhållningssätt till användarna och deras kunskaper. Med detta följer stora utmaningar. Inte minst krävs en balansgång mellan deltagarnas inflytande och arkivens ansvar för att säkra tillförlitligheten i de data som produceras. Som ämne för en uppsats är just denna typ av crowdsourcing intressant då den sätter fingret på flera av de utmaningar som arkiven står inför i och med övergången till ett digitaliserat samhälle och effekterna av web 2.0.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att presentera arkivariers förhållningssätt och attityder till crowdsourcing. Ändamålet är att beskriva hur synen på crowdsourcing i fem utvalda arkivverksamheter förhåller sig till aktuell forskning och hur arkivariernas ståndpunkter står i relation till modern arkivteori. Fokus ligger på tillförlitlighet, funktionalitet och potential i användargenererade metadata. Undersökningen utgår från följande frågeställningar.

- Hur påverkar synen på användarna attityden till crowdsourcing och hur arbetar institutionerna med tillförlitligheten i användargenererade metadata?
- Vad anser informanterna är det primära syftet med att använda sig av crowdsourcing och hur förhåller sig detta syfte till studiens analytiska ramverk?

2. Bakgrund

2.1 Historisk bakgrund

Terry Cook skriver i en ofta citerad artikel från år 2001 om ett paradigmskifte inom arkivvetenskapen. Ett skifte som ifrågasätter etablerade maktstrukturer och som innebär en omformulering av arkivens och arkivariernas villkor:

For archivists, the paradigm shift requires moving away from identifying themselves as passive guardians of an inherited legacy to celebrating their role in actively shaping collective (or social) memory.

Cook 2001, s.4

Arkiven kan, ur en postmodernistisk synvinkel, inte längre betraktas som statiska förvaringsplatser utan måste förstås som aktiva och delaktiga i skapandet av de handlingar de förestår. Sanning och objektivitet har länge varit viktiga ledord i arbetet med att organisera och beskriva arkiv. Sökhjälpmedel har formulerats i vad som ansetts som neutralt språk och proveniens och inbördes ordning har sedan 1800-talet varit standard för arkivverksamheter i västvärlden. Idén om den neutralt arkivarierna har dock gått i graven med postmodernismens intåg och det finns idag en utbredd förståelse för att organisation, urval och beskrivningar påverkar hur arkivhandlingar uppfattas och används. Matt Gorzalski (2013, s.2–3) skriver att ett resultat av postmodern teori och praktik är en förståelse för dokumentets formbarhet och förändring över tid vilket lett till ett ökat intresse för metadata skapad av användare då det kan bidra till att kontextualisera dokument och samlingar och stärka deras informationsvärde.

Eric Ketelaar (2002) beskriver hur det inom arkivsektorn, historiskt sett, funnits en misstro mot utomstående och en uppfattning om att endast arkivarier har den kompetens som krävs för att hantera arkivalier. När arkiven endast existerade i den fysiska världen hade arkivarierna makt över hur och när ett dokument kunde användas. I ett fysiskt arkiv kan besökaren inte själv plocka ut det hon vill ha utan måste begära framhämtning av material som endast får studeras under specifika förutsättningar och under uppsikt av arkivarierna. Det är åtgärder som är till för att skydda materialet, många dokument är sköra och vissa dokument innehåller känsliga uppgifter. Men det kan också tolkas som en manifestation av makt – makt över dokument som bär på vår gemensamma historia (Ketelaar 2002, s.236). Idag, när delar av arkivens samlingar finns utlagda på webben, har möjligheten till kontroll av material och dess användning minskat. Det har både välkomnats och ifrågasatts men framförallt har det inneburit nya premisser för arkivsektorn.

De tekniska innovationer som har kommit att kallas *web 2.0* introducerades runt millennieskiftet och har presenterats som en möjlighet till ökat inflytande för samhällets alla grupper, skriver Peter Dahlgren i boken *The political web*. Det är inte en ogrundad ansats då web 2.0 innebär att det blir lättare för människor att interagera och kommunicera med såväl varandra som med institutioner, media, företag och politiska representanter. Det finns dock en tendens att överskatta de möjligheter som en ökad interaktion medför, framför allt i förhållande till informations- och kunskapsförmedling. Ökad kommunikation leder inte per automatik till ökat inflytande (Dahlgren 2013, s.33).

De förändringar som web 2.0 fört med sig har påverkat de flesta verksamheter och inte minst ABM-sektorn där omställningen har kommit att kallas *Archives 2.0*. Joy Palmer och Jane Stevenson (2011, s.1) beskriver Archives 2.0 som en omställning som handlar lika mycket om tekniska innovationer som om nya sätt att tänka kring delaktighet och interaktion. Archives 2.0 menar de, innebär en förändrad inställning till arkivens auktoritet som förvaltare av vårt gemensamma kulturarv. Den nya ordningen vill bryta barriärer mellan institutioner och allmänhet och förespråkar öppenhet, delaktighet och samverkan mellan arkiven och de samhällen i vilka de verkar. En liknande uppfattning presenteras av Andrew Flinn:

[...] what is at stake with Archives 2.0 and History 2.0 is not just the potential of new collaborative technologies but a culture shift which embraces democratisation, a de-centring of authority and perspective, a refiguring of thinking and practice, and a thorough-going participatory ethos.

Flinn 2010, sidhänvisning saknas

Det nya idealet kan beskrivas som en reflekterande process där allmänhetens kunnande inte nödvändigtvis likställs med forskarnas expertkunskap, men där det finns en medvetenhet om att dessa båda tillsammans många gånger kan ge fler svar än de kan var för sig, skriver Bernard Schiele (2020, s.51). Men att utnyttja kunskap hos allmänheten är inte ett nytt grepp. Det har länge funnits en insikt om att experter, eller intresserade privatpersoner, kan ha betydligt mer kunskap om till exempel en museisamling än de som arbetar med att bevara den. Den kunskapen har även tidigare utnyttjats för att bygga upp arkiv- och museikataloger men har sällan bekräftats eller lyfts fram offentligt (Flinn 2010).

Deltagande betraktas idag som ett bevis för kvalitet inom arkiv och museibranschen. Det visar att institutionerna ligger rätt i tiden när de satsar på verksamhet som involverar och engagerar sina användare skriver Per Hetland, Palmyre Pierroux och Line Esborg i en antologi från år 2020 (Hetland, Pierroux & Esborg 2020, s.3). Att inkludera allmänheten behöver inte längre ses som ett hot

eller ett underkännande av arkivprofessionen utan som ett sätt att berika kulturarvet och skapa inkluderande minnesinstitutioner som tar tillvara våra kollektiva kunskaper och minnen.

2.2 Makt och tillgänglighet

Participatory archives är ett vedertaget begrepp inom modern arkivforskning. På svenska kallas det ibland för *deltagandearkiv* vilket är den term som kommer att användas i denna uppsats. Deltagandearkiv är en del av den postmoderna rörelsen inom arkiven vilken påskyndats av den tekniska utvecklingen men vars underliggande orsaker går att spåra till det paradigmskifte som beskrivs av Cook (2001) skriver Edward Benoit och Alexandra Eveleigh i antologin *Participatory Archives – Theory and practice* (2019, s.4). Den postmoderna arkivvetenskapen undersöker arkivens maktstrukturer genom att ifrågasätta tidigare normer kring samlingars tillgänglighet och värde. Den ställer frågor om vem som får tillträde till arkiven och hur det påverkar den makt de bidrar till att upprätthålla (Benoit & Eveleigh 2019, s.5).

Isto Huvila diskuterar i en artikel från år 2008 graden av inflytande för deltagarna i två crowdsourcingprojekt i digitala arkiv. Huvila pekar på skillnaden mellan deltagande *utanför* och deltagande *inuti* arkiven. Att delta utanför arkiven innebär att man som utomstående tillåtas lämna information om arkivhandlingar. Informationen administreras sedan av arkivarier som bedömer dess värde. Att delta inuti arkiven innebär att deltagaren utöver detta ges inflytande över vilken typ av information som ska samlas in och hur den ska presenteras. Detta kallar Huvila för *radical user orientation*, radikal användarorientering (Huvila 2008, s.26). Den radikala användarorienteringen innebär att till fullo följa den postmoderna principen att arkivens primära uppgift är tillgängliggörande (Huvila 2008, s.32–33). Tillgängliggörande kopplas idag ofta ihop med digitalisering. Det är en viktig fråga, inte minst i Sverige, och lyfts fram i en proposition från år 2016 från Utbildningsdepartementet:

För att främja datadriven forskning, särskilt inom humaniora och samhällsvetenskap, finns ett behov av att digitalisera material som i dag finns vid kulturarvsinstitutionernas arkiv, samlingar och bibliotek. Sådant material utgör en resurs vars forskningspotential till stor del är outnyttjad då bara en bråkdel är digitaliserat.

Utbildningsdepartementet 2016, s.95

I propositionen uttrycks en önskan om att öka takten i digitiseringen av analogt material. Men att något görs digitalt innebär inte automatiskt att det blir tillgängligt. För att digitalt material ska kunna användas måste det märkas upp på ett sätt som

gör det sökbart. Att skapa metadata som fyller både arkivens och användarnas behov kräver både resurser och kunskap. Medan arkiven sorterar handlingar utifrån proveniens och inbördes ordning vill användare idag kunna söka i fritext och efterfrågar beskrivningar av innehåll i enskilda dokument. Att skapa metadata på den nivån är en uppgift som är alltför omfattande för att arkiven ska klara av den på egen hand. Detta har fått många i arkivsektorn att börja se crowdsourcing som en välkommen resurs. Genom att involvera utomstående i arbetet med att skapa metadata får arkiven hjälp att tillgängliggöra sina samlingar. Samtidigt kan det bidra till en diversifiering av tolkningar och perspektiv och motverka ensidighet och bias i arkivbeskrivningar och sökhjälpmedel (Benoit & Eveleigh 2019, s.6). Det är en tes som bekräftas av Ina-Maria Jansson (2020). Om arkiven ska vara en del av de samhällen de verkar i måste de också spegla deras komplexitet. Samtidigt är en av arkivens viktigaste funktioner att upprätthålla handlingars autenticitet. I mötet med kravet på medborgarinflytande skapas en auktoritetsproblematik när deltagande ska balanseras mot kravet på tillförlitlighet och integritet (Jansson 2020, s.328).

3. Ord och begrepp

3.1 Olika former av crowdsourcing

Crowdsourcingprojekten som beskrivs i uppsatsen berör olika typer av aktiviteter: transkribering, taggning, fritext-kommentarer samt länkning till andra källor. Deras innebörd presenteras kortfattat här.

I de projekt som beskrivs i studien betyder *transkribering* att hand- eller maskinskriven text överförs till ett digitalt format. Texten blir därigenom tillgänglig för maskinläsning vilket i sin tur gör att den går att bearbeta med digitala verktyg. Det tillgängliggör också texten för den som inte kan läsa äldre hand- eller maskinskrift.

Crowdsourcing genom *taggning* och *kommentarer* används för att ta hjälp av personer utanför arkivet att identifiera och beskriva handlingar. Det handlar ofta om foton eller andra typer av bilder och deltagarna ombeds tillföra information till exempel om personer som förekommer i bilden, platsen som avbildas, tidpunkten för bildens tillkomst eller upplysningar om de händelser som avbildas. Detta kan göras på olika sätt, antingen genom taggning då sökord adderas till arkivposten, eller genom fritext-kommentarer vilket möjliggör längre utläggningar.

Länkning till externa källor skiljer sig från de två andra exemplen då den inte innebär att det skapas nya data om en arkivpost. Posten länkas istället samman med data från källor som till exempel Wikipedia, Wikimedia eller Europeana. Genom att länka poster kopplar man ihop information från olika källor vilket bidrar till att förenkla informationssammanställningar och vidare efterforskningar om specifika objekt.

3.2 Ordlista

- **användargenererade metadata:** metadata skapade av användare. I denna uppsats kommer begreppet att användas för att beskriva såväl kommentarer som taggar, länkar och transkriptioner.
- **citizen science:** kallas på svenska för medborgarforskning och innebär att låta medborgare delta frivilligt i research och annat vetenskapligt arbete (Naturhistoriska riksmuseet, 2021).

- **crowdsourcing:** att låta en grupp människor hjälpa till att lösa uppgifter, framförallt på internet. Begreppet används inom ABM-vetenskaperna primärt för att beskriva olika aktiviteter som syftar till att engagera allmänheten att bidra med kunskap och information till institutionernas samlingar.
- **desinformation:** information som är medvetet felaktig.
- **digitalisering:** ett brett begrepp för bruket av digitala format.
- **digitisering:** konvertering av analog information till ett digitalt format, till exempel att scanna pappershandlingar till PDF eller överföra kassetband till MP3.
- **fritext:** olika typer av information som inte är bunden av ett visst format eller vokabulär.
- **infosfär:** ett begrepp som myntats av Luciano Floridi. Infosfären är i sin minimala form den värld som består av våra olika informationskanaler, digitala så väl som analoga. I sin maximala form innebär infosfären en beskrivning av hela vår medvetna tillvaro (Floridi 2014, s.6). I denna uppsats är det den minimala formen av infosfären som begreppet refererar till.
- **IKT:** informations- och kommunikationsteknik.
- **nomenklatur:** en systematisk terminologi för ett specifikt fackområde.
- **participatory archives:** kallas på svenska för deltagandearkiv. Det är arkiv som bjuder in utomstående att bidra med resurser och kunskaper för att skapa en vidgad förståelse kring arkivmaterial (Huvila, 2011).
- **taggning:** att etikettera och kategorisera dokument i en delad online-gemenskap
- **superanvändare:** en översättning av engelskans *super user*. En superanvändare är en volontär som visat sig tillförlitlig genom att ha publicerat stora mängder korrekt information i ett crowdsourcingprojekt (van Zeeland & Gronemann 2019, s.111).
- **volontär:** en volontär är en person som utan krav på ersättning frivilligt går med på att utföra en uppgift. I denna uppsats används begreppet för att beskriva de deltagare som ingår i crowdsourcingprojekt.

4. Forskningsöversikt

4.1 Deltagandearkiv

Deltagandearkiv, som kommer från den engelska termen *participatory archives*, är ett ämne som intresserat forskare framförallt under de senaste 20 åren. Många studier har fokuserat på hur medborgare kan göras delaktiga i processen att bygga upp arkiv. Främst har det handlat om marginaliserade grupper, ursprungsfolk och de vars röster inte återfinns i historiska arkiv. Det har också gjorts flera studier om deltagarnas motiv och engagemang samt om olika positiva aspekter av deltagande ur ett demokratiskt perspektiv. Denna forskningsöversikt fokuserar inte primärt på den typen av studier utan inriktar sig på forskning som undersöker relationen mellan användare och arkiv i förhållande till förändrade maktpositioner, tillförlitligheten i användargenererade metadata och arkivens motiv för att använda crowdsourcing.

I en artikel från 2014 gör Isto Huvila ett försök att ringa in aktuella diskurser i forskning som rör crowdsourcing i arkivverksamheter. Han konstaterar att begreppet och fenomenet deltagandearkiv är centralt inom samtida arkivforskning men att det saknas en gemensam definition av vad deltagande faktiskt innebär och hur deltagande i arkiv bör utformas (Huvila 2014, 359–360). En diskurs är det som Huvila kallar *others as informants* där others refererar både till den breda allmänheten och till individer med expertkunskaper. Deltagande beskrivs i denna kontext som ett sätt att skapa mervärde som bidrar till att arkivalier blir mer tillgängliga och att deras informationsvärde ökar (Huvila 2014, s.367–368). Men önskan om att engagera användare i meningsfullt deltagande balanseras hela tiden mot risken att arkiven förlorar kontroll och trovärdighet. Det handlar inte nödvändigtvis om en konflikt mellan det innehåll som skapas av användare och det arbete som arkivarierna gör utan snarare om att arkiven kämpar med att hitta vägar att på ett hållbart sätt tillhandahålla tillförlitligt material i en digital miljö. Det behöver alltså inte finnas en motsättning mellan användargenererade data och arkivens egen information. Om man kan hitta sätt att överföra kunskap från den ena till den andra kan de komplettera och berika varandra (Huvila 2014, s.377).

Antologin *Participatory Archives: Theory and Practice* sammanfattar delar av den forskning som bedrivits inom ämnet deltagande i arkiv fram till år 2019. Redaktörerna Edward Benoit III och Alexandra Eveleigh konstaterar i det inledande kapitlet att arkivarier inte har de djupgående kunskaper som behövs för att kunna beskriva alla samlingar och inte heller har möjlighet att representera den mångfald

av erfarenheter och kunskap som finns i ett samhälle. Just därför är det värdefullt att kunna låta flera delta i arbetet med arkiv både vad gäller insamling och metadatabearbetning (Benoit & Eveleigh 2019, s.4). Författarna konstaterar att frivillighet kan ses som en lösning på problemet med att skapa de detaljerade beskrivningar som efterfrågas när allt fler vill ha tillgång till arkiv online. Arkiven har helt enkelt inte resurser att på egen hand göra detaljerade beskrivningar av arkivalier och de har inte heller tid att överföra all tryckt eller handskriven text till ett digitalt format (Benoit & Eveleigh 2019, s.6).

En annan antologi utgiven år 2020 av redaktörerna Per Hetland, Palmyre Pierroux och Line Esborg, *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*, riktar in sig på de teorier och strukturer som ligger bakom den moderna användningen av crowdsourcing hos arkiv och muséer. Fokus ligger bland annat på de etiska aspekterna av att låta allmänheten bidra med information till arkiv och museisamlingar, den förändrade dynamiken som deltagande skapar i relationen mellan institution och medborgare och övergången från expertdriven forskning till alternativa modeller för kunskapande och informationshantering (Hetland, Pierroux & Esborg 2020, s.3). Även här framhävs de informationsvinster som ett samarbete mellan arkiv, experter och allmänhet kan innebära. Allmänheten benämns ofta lite slarvigt som en homogen massa men består av individer med unikt vetande inom olika ämnen. En ökad acceptans av detta vetandes värde har lett fram till en tätare dialog mellan allmänhet och akademi, skriver Bernard Schiele i samma antologi (Schiele 2020, s.56). Forskare har en fördjupad kunskap som kommer med många års studier. Ju mer specialiserad vetenskapen är desto mer nischad blir den vilket leder till att avståndet växer mellan experter inom olika ämnen. Kunskap är lokal både utanför och inom akademin vilket gör att den behöver kommuniceras mellan personer och discipliner om den ska komma till sin fulla rätt (Schiele 2020, s.55).

Att crowdsourcing ökar i popularitet bekräftas av Alex H. Poole (2019) som också menar att många är okritiskt positiva till deltagandets effekter på tillgänglighet och demokratisering. Men det finns också de som är oroliga för att införandet av användargenererade metadata minskar förtroendet för arkiven som institutioner. Poole (2019, s.22) argumenterar för att det krävs kloka avvägningar för att kunna garantera tillförlitlighet i användargenererade metadata. De studier Poole refererar till visar att de flesta institutioner som använder sig av crowdsourcing är nöjda med hur det fungerar och ser informationen från användarna som ett bra komplement till redan existerande metadata (Poole 2019, s.25). Studierna visar att människor som

deltar i crowdsourcing i de allra flesta fall inte är ute efter att sprida desinformation men att den verkliga nyttan med användargenererade metadata i många fall är oklar (Poole 2019, s.23). Han skriver: “The addition of social metadata does not ipso facto add value to projects however, and too many scholars verge in the credulous if not the utopian in their enthusiasm.” (Poole 2019, s.22). Poole menar att det behövs mer forskning för att på bästa sätt lära sig utnyttja den fulla potentialen av användargenererade metadata så att dessa blir den resurs många önskar att de skulle vara. Det av Poole presenterade forskningsläget visar att det finns stort utrymme för den som vill studera ämnet vidare.

Det finns några få exempel på svenska studier på ämnet deltagandearkiv. My Nordendags uppsats *Allmänhetens arkiv? En studie av tre participatory archives* från år 2015 behandlar i vilken utsträckning allmänhetens deltagande i arkivarbetet bidrar till ökad demokratisering och ett mer mångfacetterat kulturarv (Nordendag 2015, s.5). Ina-Maria Jansson, som just nu är doktorand vid Uppsala universitet, forskar om hur crowdsourcing påverkas av arkivens informationsstrukturer. Hon undersöker i en artikel från år 2017 hur inkorporerande av användargenererade metadata påverkas av de system som ligger till grund för arkivens katalogisering (Jansson 2017, s.516). Jansson menar att arkiv- och museipersonal förvisso ska arbeta för transparens och opartiskhet men att den intentionen hindras av att informationssystemen i sig gynnar en viss typ av data (Jansson 2017, s.526).

Detta är ett problem som även tas upp av Jennifer Eidson och Christina Zamon (2019). I en studie om den väletablerade arkivstandarden EAD, *encoded archival description*, kritiserar denna för att upprätthålla gamla strukturer då den baseras på arkivens behov snarare än användarnas. Deltagarna i studien ansåg att den typ av arkivorienterad strukturering av metadata som EAD gör står i vägen för mer användarvänliga arkiv eftersom de utesluter de informationskategorier som användare har störst nytta av (Eidson & Zamon 2019, s. 323).

4.2 Inflytande och demokratisering

Crowdsourcing beskrivs i många studier som ett bra sätt att lyfta fram marginaliserade grupper och låta medborgarnas röster höras i arkiven. Men vem är det egentligen som kommer till tals och vilket inflytande har användarna över det innehåll de är med och skapar?

Ina-Maria Jansson berör även denna fråga i sin forskning. I en artikel från år 2020 diskuterar hon det faktum att trots att många institutioner som använder sig av

crowdsourcing betonar vikten av kommunikation finns det få undersökningar om deltagarnas verkliga möjligheter att påverka de projekt de är en del av (Jansson 2020, s.331). En utmaning är att deltagande måste balanseras mot kraven på tillförlitlighet vilket inverkar på hur mycket inflytande deltagarna ges:

In short, the participatory turn presents challenges to the archival profession and its working methods. It requires solutions for balancing participatory influence with professional authority, so that archival custody can be guaranteed simultaneously with radical participation.

Jansson 2020, s.328

Janssons slutsats är att ju mer inflytande deltagarna ges desto större blir deras engagemang och lojalitet. Om de tillåts påverka själva utformningen av crowdsourcingen skapas också större potential för materialet som produceras i och med att det inte bara tillfredsställer arkivens behov utan också användarnas önskemål (Jansson 2020, s.342).

Christine Hine (2020) skriver om själva infrastrukturen kring crowdsourcing vilket anknyter till frågan om deltagarnas inflytande. Kommentarsfält och diskussionssidor är platser där användare själva har möjlighet att bygga upp ramverket för hur information värderas och sorteras. Till skillnad från sidor vars infrastruktur uteslutande styrs av institutionen kan fritextfält ge nya insikter om vilka kunskaper som finns inom en deltagande grupp. Det kan vara sådant som institutionerna inte är medvetna om och därför inte tar höjd för när de bygger upp strukturer för metadata (Hine 2020, s.101). Om målet med crowdsourcing är att utföra mer eller mindre mekaniska uppgifter, som att transkribera eller indexera, spelar infrastrukturen mindre roll än om målet är att utöka institutionens data med information som representerar allmänhetens åsikter eller kunskaper. Att skapa infrastrukturer som inkorporerar det oväntade och bjuder in till öppen reflektion kan vara ett sätt att ta tillvara kunskap som man inte visste fanns och sudda ut gränserna mellan profession och lekman (Hine 2020, s.105). Den typ av kunskap som förmedlas i fria och icke modererade forum kan vara svår att inkorporera i en vetenskaplig kontext men kan ändå ha ett stort värde (Hine 2020, s.104).

Nelleke van Zeeland och Signe Trolle Gronemann beskriver två crowdsourcingprojekt vid Amsterdams och Köpenhamns stadsarkiv där tilliten mellan arkiv och volontärer vuxit sig stark. De betonar vikten av att bygga upp en trygg miljö för användarna där överträdelser mot sociala uppträdnadskoder inte överskrids och där de problem som uppstår kan kommuniceras och lösas på ett effektivt sätt (van Zeeland & Gronemann 2019, s.112). Projektet i Köpenhamn använde sig av så kallade *super users*, superanvändare, vilka genom sina insatser

visat sig pålitliga och därför fått förtroende att hjälpa andra volontärer och kontrollera deras arbete. Dessa personer avlastade inte bara arkivpersonalen utan fungerade också som en länk mellan volontärer och arkiv samt som ett viktigt led i att skapa tillförlitligt material (van Zeeland & Gronemann 2019, s.111).

Van Zeeland och Gronemann (2019) poängterar att trots att crowdsourcing lyfts fram som en hjälp för arkivet kan det innebära ökad arbetsbelastning för personalen. Detta lyfts också av Casey Davis Kaufman och Karen Cariani (2019). Att nå ut till människor och få dem engagerade är en vital del av ett lyckat crowdsourcingprojekt men det tar tid och resurser från övrig verksamhet: "Outreach is vital and is a big job. It is not an extra task for someone; it is a job." (Kaufman & Cariani 2019, s.100). Arbetet underlättas om engagerade grupper hjälper till att sprida ordet vidare och en nyckel kan vara att fokusera lokalt då människor tenderar att vara mer intresserade av sådant som rör dem själva och deras närmiljö.

Forskning om *citizen science* handlar ofta om de positiva aspekterna av medskapande och hur detta kan bidra till att utveckla vetenskapen, informera medborgarna och demokratisera vetandet. Crowdsourcing sägs kunna bidra till ökat samhällsengagemang och personlig utveckling samtidigt som det gynnar underfinansierade arkiv. Line Esborg beskriver positiva resultat för såväl arkiv som volontärer i två projekt från 1990-talet och pekar på hur så kallade *boundary objects* kan fungera sammanlänkande mellan aktörerna i ett crowdsourcingprojekt genom att skapa förståelse för vad de olika parterna kan bidra med istället för att fastna vid deras skilda förutsättningar för att delta (Esborg 2020, s.123). Esborg beskriver den generella inställningen till crowdsourcing inom ABM som positiv: "The overall consensus frames voluntary participation practices in a strongly positive manner." (Esborg 2020, s.109).

Jenny Kidd (2020, s.75) betonar dock i det fjärde kapitlet av *A history of participation in museums and archives* vikten av att söka bevis för alla de gynnsamma effekter citizen science sägs ge. Antagandet att vetenskapen blir demokratisk bara för att man bjuder in allmänheten att bidra behöver verifieras genom studier och forskning: "Participation will be multiply skewed along lines of gender, age, ethnicity, education, geography, class, and ability in ways that may be difficult if not impossible to anticipate or to understand." (Kidd 2020, s.78). Det finns många olika parametrar som påverkar vem som väljer att delta i crowdsourcing och att påstå att ett projekt är demokratiserande bara för att allmänheten tillåts delta är att göra det alltför lätt för sig. Kidd pekar också på hur

viktigt det är ur en etisk aspekt att kommunicera vilken typ av utbyte som kommer äga rum inom ramen för att crowdsourcingprojekt. Inom ABM-sektorn beskrivs oftast citizen science som volontärarbete där vinningen för deltagarna är att känna tillfredsställelse över att bidra till det gemensamma kulturarvet. Antagandet att museer, arkiv och bibliotek verkar utanför den kommersiella sfären riskerar att underskatta risken för exploatering av obetald arbetskraft (Kidd 2020, s.81).

4.3 Olika typer av användargenererade metadata

En av de vanligaste och mest populära formerna av crowdsourcing är transkription. Transkriptionsprojekt inom arkivvärlden riktar sig oftast inte till den breda massan utan till en mindre grupp människor med specifika intressen och kunskaper. För att kunna transkribera handskrift från 1700-talet krävs en viss kompetens vilket gör att en stor grupp användare exkluderas automatiskt skriver Sumayya Ahmed (2019, s.75). Transkription är trots det en populär aktivitet och innebär en möjlighet för arkiv att tillgängliggöra tidigare obearbetat material då det gör handskrivna texter sökbara digitalt och skapar tillgänglighet även för dem som inte kan läsa äldre handstil (Ahmed 2019, s.76). Eventuell oro för att transkriptioner gjorda av volontärer inte skulle hålla måttet kan inte styrkas i forskningen. Studierna som tas upp av Ahmed (2019, s.80) indikerar att volontärer i crowdsourcingprojekt gör högkvalitativa transkriptioner och visar samtidigt att tydliga instruktioner och kvalitetssäkrande metoder skapar bäst förutsättningar för lyckade resultat. Vikten av att transkriptionerna verifieras, antingen av utvalda volontärer eller av experter framhålls också som avgörande för att styrka deras legitimitet (Ahmed 2019, s.79).

Att tydliga ramverk och noggranna kontroller skapar bästa möjliga resultat vid transkriptionsprojekt konstaterar även Lorraine A. Dong (2019). Hon menar att verifikation är en förutsättning för att kunna infoga information från volontärer och användare i redan existerande format för att på så sätt göra den användbar för vetenskapen. Transkription är inte bara en meningsfull verksamhet för deltagarna utan har i förlängningen en stor effekt på såväl tillgänglighet som forskningen. En digitaliserad text kan bearbetas genom maskinläsning vilket öppnar upp för helt nya forskningsfält. Proveniens och arkivförteckningar har länge fungerat som en markör för autenticitet, relevans och värde, men har samtidigt inneburit en ordning som utestänger personer utan förkunskap om hur arkiv organiseras. Transkriberade dokument blir maskinellt läsbara vilket möjliggör nya sätt att koppla samman dokument från olika samlingar. Inbördes ordning åsidosätts när digitala sökvanor baseras på narrativ snarare än fysiska begränsningar. Det betyder inte att

proveniensen förlorar sin relevans men den är inte längre det enda sättet att organisera dokument och skapa sökvägar i arkiven (Dong 2019, s.87–88).

Att tagga bilder med sökord eller lägga till kommentarer som bidrar med information om en arkivpost är ett annan vanlig form av crowdsourcing. Det ses som en möjlighet att samla in information om dokument och öka deras sökbarhet och är ett enkelt sätt för användarna att interagera med arkivet då det speglar hur andra internetbaserade plattformar fungerar. Taggning som ett sätt att tillföra ny information till foton, kartor eller skriftliga handlingar tas upp av Helena Zinkham och Michelle Springer (2011) i en studie om ett försök med att introducera bilder från Library of Congress till Flickr Commons. Syftet med projektet var att locka nya besökare, se hur taggning kunde bidra till samlingen och skapa erfarenheter av interagerande projekt på webben. Villigheten hos allmänheten att bidra med information resulterade i att 500 arkivposter kunde uppdateras med nya data ett år efter att initiativet inletts (Zinkham & Springer 2011, s.108). Utfallet av projektet beskrivs som övervägande positivt och det största problemet angavs vara avsaknaden av resurser för att kunna tillvarata all information som inkom. Studien beskriver inte några stora problem med opassande eller stötande inlägg men visar att stora mängder irrelevanta kommentarer riskerar att dränka innehåll med högre informationsvärde (Zinkham & Springer 2011, s.111–112).

5. Teori och analytiska verktyg

Uppsatsens teoretiska ramverk utgörs av två teoretiska fält som överlappar och kompletterar varandra. Studien tar sin utgångspunkt i det som Terry Cook kallar det fjärde paradigmet. Det beskriver arkivvetenskapens villkor i en värld där identitet och minne inte längre betraktas som statiska faktum utan som pågående processer. Som ett komplement till Cooks teorier om arkivets roll i samtiden läggs Luciano Floridis informationsfilosofi och informationsetik som, på ett mer övergripande plan, behandlar vår anpassning till informationssamhället. Floridi beskriver hur en ökad tillgång på information i en digitaliserad värld har förändrat synen på vetande och kunskap vilket fört med sig ett behov för nya etiska ställningstaganden. I kapitlets sista del presenteras några begrepp som fungerar som analytiska verktyg i kapitel 8.

5.1 Det fjärde paradigmet

Terry Cook beskriver i en ofta citerad artikel från år 2001 postmodernismens inverkan på arkivvetenskapen. Cooks förståelse av postmodernismen innebär, något förenklat, ett ifrågasättande av universell sanning och objektivt vetande. Det innebär inte en relativisering av sanningsbegreppet i sig utan snarare en uppfattning om vetande som något som påverkas av tid, rum och sammanhang. Ur ett arkivperspektiv innebär det en förståelse för att dokument inte är statiska utan skapade i en kontext och tolkade i en annan. Ett dokument är därför inte objektivt eller neutralt och alla typer av beskrivningar av det är formade av mer eller mindre medvetna sociala, politiska, ekonomiska och personliga preferenser (Cook 2001, s.7).

Digitaliseringen har blottlagt vad Cook kallar för ”textens instabilitet”. I en digital miljö framträder spåren av textens uppkomst och användning. De blir synliga och möjliga att följa och kartlägga. Den relationen mellan författare, text och läsare har funnits så länge människan satt ord på pränt men processen synliggörs med större tydlighet i en digital miljö (Cook 2001, s.6). Digitaliseringen har inneburit att dokumentet blivit ett objekt på vilket man kan applicera olika lager av metadata vilket ger det en dynamisk natur som hela tiden omskapas i relation till hur det används (Cook 2001, s.22).

Den digitala världen erbjuder också en möjlighet för människor att interagera med varandra och arkiven på nya sätt. Arkiv är inte längre nödvändigtvis centralpunkter för minneslagring och allmänheten har andra möjligheter att söka information än att vända sig till institutioner och institutionaliserad expertis (Cook 2013, s.116). Digitaliseringen innebär också en möjlighet för allmänheten att via digitala kanaler samla material och bygga egna arkiv. Digitala verktyg möjliggör för människor att producera, kommentera, och interagera på ett sätt som inte är möjligt i den analoga världen. Arkiven har dock ingen möjlighet att lagra alla de digitala dokument som allmänheten skapar och behöver därför skifta fokus från att ackumulera material till ”sina” samlingar till att delta i en global process av arkivskapande (Cook 2013, s.114). Det är detta som är det fjärde paradigmet. *Evidence, memory, identity* (bevis, minne och identitet), som Cook beskriver som 1900-talets tre tidigare arkivparadigm, har kompletterats med *community* (gemenskap). Det innebär inte bara en ny sorts gemenskap mellan arkiv och allmänhet utan också en gemenskap inom arkivskräet. Det är mer fruktbart att se variation och pluralism som en vinst och en utgångspunkt för ett utvecklande arbete än att underkänna vissa typer av uppgifter, strukturer eller format och konkurrera sinsemellan om vilken historisk skolbildning som bör få mest inflytande (Cook 2013, s.117).

5.2 Informationsfilosofi

5.2.1 Informationsfilosofi som begrepp

Digitaliseringen av samhället innebär nya perspektiv på fundamentala filosofiska begrepp som kunskap, sanning och etik och påverkar själva grundvalarna för vår medvetna existens. Det mänskliga medvetandet formas av våra erfarenheter och Luciano Floridi beskriver hur dessa erfarenheter tidigare var knutna till tid och rum. I en digitaliserad värld har gränserna för framförallt rummet men också tiden suddats ut vilket innebär nya förutsättningar för hur människan bygger sin självbild i relation till världen utanför (Floridi 2011, s.7–8). I den digitala världen har överflöd av information kommit att bli ett större problem än bristen på densamma. Det är inte längre möjligt att påstå att det går att samla all världens kunskap i en encyklopedi, idag behövs i stället verktyg för att sälla i ett ständigt skiftande informationsflöde. Det innebär en förändring av hur människor förhåller sig till vetande och en ny syn på vad information och kunskap faktiskt är (The Onlife Initiative 2015, s.45).

Modern informations- och kommunikationsteknologi, hädanefter refererad till som IKT, skiftar samhällets maktbalans då den skapar helt nya möjligheter att sprida

och lagra data (Floridi 2015, s.55). Utvecklingen har lett till att människor och andra agenter tillbringar alltmer tid i det som Floridi kallar *infosfären* vilken suddar ut geografiska gränser och möjliggör ett globalt informationsutbyte (Floridi 2015, s.56). Men informationssamhället skapar inte bara utjämning, det bidrar också till att nya klyftor skapas mellan de som ingår i infosfären och de som inte gör det (Floridi 2014, s.9). En värld där den digitala överföringen av information utgör basen för underhåll och utveckling av vår sociala och tekniska infrastruktur beskriver Floridi som *hyperhistorical*. Övergången till den hyperhistoriska eran har bara börjat och kommer i förlängningen att innebära ett ökat beroende av information som samlas in och bearbetas av informationstekniska hjälpmedel (Floridi 2015, s.53).

Informationsfilosofin fick sitt genombrott på 1980-talet efter mer än femtio års diskussioner om filosofins relation till informationsvetenskap och IKT:

The philosophy of information (PI) is the philosophical field concerned with (a) the critical investigation of the conceptual nature and basic principles of information, including its dynamics, utilization and sciences; and (b) the elaboration and application of information-theoretic and computational methodologies to philosophical problems.

Floridi 2011, s.14

Informationsfilosofin beskriver vad information är och hur den kan användas, analyseras och bearbetas (Floridi 2011, s.15). Floridi saknar dock en övergripande och allmängiltig definition av ordet ”information”. Det är en term vars betydelse inte hämtats från vare sig grekiska eller latin (latinets *informatio* kan snarast översättas till koncept eller idé och *informare* betyder undervisa eller instruera) vilket kanske kan vara en anledning till att det varit svårt att enas om ordets innebörd. Avsaknaden av en allmängiltig definition skapar problem när konceptet information ska diskuteras och analyseras (Floridi 2011, s.81). Det råder större enighet kring begreppet data varför Floridi anser att det är en bra utgångspunkt för att försöka definiera vad information är. Han beskriver semantisk information som *data + queries*, alltså data på en viss abstraktionsnivå som ger svar på specifika frågor. Även frånvaron av data kan räknas som information (Floridi 2011, s.87). Däremot anser Floridi att desinformation, alltså information som inte är sann, inte är att betrakta som information på samma sätt som falsk blygsamhet inte är betrakta som blygsamhet. Det går att argumentera för att desinformation ger oss information om att informanten inte är pålitlig, ett påstående som Floridi istället anser bör beskrivas som *informativt* (Floridi 2011, s.104–106).

Uppfattningen att en välinformerad individ har större möjlighet att fatta moraliskt riktiga beslut presenterades redan av Sokrates (Floridi 2014, s.22). I ett samhälle

som, i högre grad än någonsin tidigare, bygger på informationsutbyte får den uppfattningen konsekvenser för etiska avvägningar och riktlinjer. IKT har skapat en global infosfär till vilken människor är kopplade som både konsumenter och producenter. Det innebär nya etiska ställningstaganden vilka kan analyseras med hjälp av något som Floridi kallar informationsetik (Floridi 2014, s.20). En proaktiv etik är bättre lämpad för infosfären än en etik som är situationsbaserad. Den proaktiva etiken tar nämligen hänsyn till att agenter i infosfären både konsumerar och producerar information. De agerar därmed på situationer som de själva kan vara med och skapa och därför också kan undvika att skapa (Floridi 2014, s.162–163). Informationsetiken är ett makroperspektiv på infosfären där människans olika roller tas i beaktande som en del av en helhet. Det är inte fruktbart att se människor, eller andra agenter i infosfären, som antingen sändare eller mottagare av information. Det sätt på vilket IKT knyter samman olika intressenter gör att aktion och interaktion bör analyseras som likvärdiga delar i en sammanhängande informationscykel (Floridi 2014, s.26).

Beteenden online har problematiserats och stått i fokus för en diskussion om behovet av etiska riktlinjer i den digitala sfären men Floridi pekar på svårigheten i att lösa globala etiska problem med lokala etiska ställningstaganden då dessa bygger på individualistiska värden. I en avgränsad virtuell gemenskap kan en individualistiskt grundad etik fungera väl då det egna jagets välfärd är tätt sammankopplad med det som är bra för gruppen. I en större och mer komplex kontext är det dock mycket svårt för individen att avgöra vilka konsekvenser en handling kan få. Globala perspektiv och händelsekedjor är omöjliga att överskåda för en enskild individ (Floridi 2014, s.165–166). Floridi tar därför upp idén om *distributed morality* – fördelad moral, vars innebörd kan sägas vara ett delat moraliskt ansvar. Den nya digitala tekniken ställer höga krav på människors skyldigheter och ansvar för vad de kommunicerar. Det kan vara svårt som individ att veta vilka konsekvenser ens handlingar får i en uppkopplad värld där man själv bara kan påverka några få led i informationskedjan (Floridi 2014, s.7). Genom att skapa förutsättningar som gynnar en viss typ av beslut kan man underlätta etiska ställningstaganden. Det är dock inte ett sätt att detaljstyra människor utan kan ses som en infrastruktur som likt trafikregler och vägnät förenklar vår samexistens (Floridi 2014, s. 274).

5.2.2 Tillämpning

På vilket sätt är Floridis definition av information och analytiska ramverk för informationsetik intressant för arkivvetenskapen? Bawden och Robinsson (2017,

s.9) argumenterar för att informationsfilosofi kan fungera som en teoretisk grundval för biblioteks och informationsvetenskap då den kan appliceras både på kvalitativa aspekter av information, som etik, förståelse och kunskap, och på kvantitativa aspekter av information, som data och informationsstrukturer. Informationsfilosofin kan vara svår att applicera på det dagliga, praktiska arbetet men kan utgöra en plattform för att utforska grundläggande strukturer inom informationsvetenskapliga verksamheter (Bawden & Robinson 2017, s.3–4). Den kan användas som en utgångspunkt för diskussioner om informationsförmedlarens ansvar och i utvecklingen av etiska riktlinjer för de som arbetar med informationshantering (Bawden & Robinson 2017, s.6). Med det som utgångspunkt vill jag pröva om informationsfilosofi också kan fungera som ett ramverk för en arkivvetenskaplig undersökning.

5.3 Analytiska begrepp

5.3.1 Maximalt och minimalt deltagande

Begreppet *maximalist participation* och *minimalist participation* tillämpas av Jansson (2020) för att beskriva olika grader av deltagarinflytande vid crowdsourcingprojekt. Begreppet är lånat från Dahlgren (2013) där det används för att beskriva medborgarinflytande i ett brett politiskt och demokratiskt perspektiv. Deltagande handlar om maktfördelning och denna fördelning måste redovisas öppet för att ett projekt ska kunna beskrivas i termer av deltagande över huvud taget. I spannet mellan minimalt och maximalt deltagande finns gradförändringar. Förskjutningen från minimalt till maximalt deltagande är beroende av maktstrukturer och beslutsvägar samt det mått av inflytande som en deltagare kan utöva på dessa (Dahlgren 2013, s.28–29).

5.3.2 Boundary Objects

Crowdsourcing handlar om att få en grupp personer med olika bevekelsegrund och syften att uppnå specifika mål genom gemensamma medel. I en studie om deltagande gjord år 1989 av Susan L. Star och James R. Griesemer (1989, s.410) beskrivs så kallade *boundary objects*: saker, handlingar eller platser, som binder samman idéer och syften genom att representera ett gemensamt värde. Studien visar på hur boundary objects tillsammans med tydligt uppställda mål och väl utstakade ramverk skapar förutsättningar för personer med olika förkunskaper att delta i samma projekt (Star & Griesemer 1989, s.407).

5.3.3 Ekonomiska, sociala och politiska motiv till crowdsourcing

Här presenteras tre teoretiska huvudinriktningar som tas upp av Jansson och Huvila i antologin *Participatory Archives* (2019) för att analysera motiven bakom crowdsourcing. De har utgått från aktiviteterna taggning och fritextkommentarer men det analytiska ramverket är applicerbart även på transkription och länkning och kommer i uppsatsen att användas för att titta på alla typer av crowdsourcing som används vid de undersökta institutionerna.

- *Ekonomiska motiv* – utgår från att arkiven ser användaren som potentiell arbetskraft och uppgifter som arkivet av ekonomiska skäl inte har möjlighet att genomföra läggs därför ut som crowdsourcingprojekt. Om crowdsourcing ersätter arbete som annars skulle ha utförts av betald personal skulle deltagande kunna betraktas som en form av exploatering. Författarna anser det dock mindre troligt att arkiven skulle komma undan med att systematiskt utnyttja allmänheten som gratis arbetskraft då det skulle urholka institutionernas trovärdighet. Även om bidrag från användare kan tillföra värde till arkivens samlingar ersätter det inte arkivariernas systematiserade tillvägagångssätt vid indexering. Taggar från användare kan inte leva upp till samma krav och förväntningar som arkivens egna noggrant övervakade och systematiskt genomförda arkivbeskrivningar varför det är svårt att ersätta arkivariernas arbete med volontära insatser (Janson & Huvila 2019, s.36–37).
- *Sociala motiv och kulturellt kapital* – baseras på uppfattningen att volontärens motiv att bidra bygger på viljan att stärka sin identitet som en värderad medlem inom en viss grupp vilket i sin tur adderar till den egna identiteten och självbilden. Författarna grundar detta på Bourdieus teori om att kunskap och engagemang i den egna sfären kan transformeras till kulturellt kapital. Deltagande i denna kontext presenteras också som något som bidrar till gemenskap och livslångt lärande och som ett sätt att förhandla om den egna identiteten. Om deltagare tillåts kommunicera med varandra kan det bli lättare att skapa ett genuint engagemang då kommunikation leder till att bygga upp en inbördes gemenskap och en sociokulturell sfär som får deltagarna att känna lojalitet med varandra och det aktuella projektet (Janson & Huvila 2019, s.37–38).

- *Politiska motiv* – innebär att ta fasta på idén att taggning bidrar till en diversifiering av synvinklar och en ökad representativitet i arkivbeskrivningar. Taggningen kan bidra med lokalkännedom eller nischad expertis och motverkar den bias som är konsekvensen av systematiserad katalogisering. I och med att vokabulären i taggarna förändras över tid fungerar de också som ett dokument över kulturell och social utveckling vilket bidrar med ytterligare lager av information (Janson & Huvila 2019, s.38–39).

6. Metod, etik och urval

6.1 Metodologisk utgångspunkt

Metod är inte bara ett redskap, skriver Kathy Charmaz (2006), eftersom resultatet av en undersökning påverkas av vilka data som samlas in och hur dessa bearbetas. Det är oundvikligt att såväl forskare som studieobjekt är påverkade av den omvärld i vilken de lever men det är forskarens uppgift att ha ett öppet förhållningssätt till hur data samlas in och bearbetas så att metoden anpassas till att besvara de frågor som undersökningen ställer (Charmaz 2006, s.15).

Kvalitativ metod utgår från det studerade subjektets perspektiv men är trots det starkt avhängig av forskarens tolkningar, skriver Mats Alvesson och Kaj Sköldberg (2017, s.17). Resultaten av kvalitativ forskning kan inte presenteras som matematiska beräkningar utan syftar till att beskriva betydelsen av samhälleliga företeelser i de miljöer där de uppstår. Det finns flera orsaker till att använda sig av kvalitativ metod. En, som lyfts av Jens Rennstam och David Wästerfors (2015, s. 24), är att metoden ger möjlighet att undersöka hur förändrade praktiker och processer påverkar de som berörs av dem. Det är ett motiv som passar väl för syftet med denna uppsats då den undersöker hur arkivarier förhåller sig till och påverkas av fenomenet crowdsourcing.

I uppsatsen är ansatsen i analysen av intervjumaterialet naturalistisk. Naturalism beskrivs av Anne Ryen som ett vanligt tillvägagångssätt inom kvalitativ forskning. Metoden utgår från att beskriva den verklighetsbild som presenteras av studiesubjekten med utgångspunkten att denna avspeglar deras sociala verklighet (Ryen 2004, s.32). Det innebär dock inte en uppfattning om att denna avspegling nödvändigtvis alltid är korrekt, men att den är det i sådan mån att det är möjligt att på detta sätt få fram en realistisk bild av verkligheten (Ryen 2004, s.106). Det finns en risk att ett naturalistiskt tillvägagångssätt skapar rapporter snarare än analyser. Ett sätt att motverka detta är att tydligt redovisa kopplingen mellan data och analytiska resultat och att belysa hur det teoretiska ramverket bidrar till att dra meningsfulla slutsatser (Ryen 2004, s.131).

6.1.1 Kvalitativ intervju

Steinar Kvale (1997) skriver att den kvalitativa forskningsintervjun kan fånga en beskrivning av verkligheten och hur den tar sig uttryck i realiteten. Intervjun som metod syftar till att erhålla kunskap om hur människor förhåller sig till de frågor

som en undersökning baseras på. Informantens beskrivning av sin upplevelse av ett fenomen ligger till grund för forskarens tolkning av fenomenets mening (Kvale 1997, s.13). Intervjun som vetenskaplig metod möjliggör en undersökning av den språkliga och intersubjektiva förståelsen av specifika begrepp (Kvale 1997, s.66). Den passar därför bra som utgångspunkt för denna undersökning.

Denna studie bygger på sex intervjuer med sju personer vid fem svenska kulturarvsinstitutioner. Intervjuerna skedde digitalt via Zoom och tog vardera mellan 45–55 minuter. En av intervjuerna genomfördes med två informanter samtidigt då dessa arbetar med samma frågor och inom samma avdelning på sin institution. De andra intervjuerna gjordes med en informant åt gången. Intervjuerna var till sin struktur öppna i det att de innehöll frågor om specifika ämnen men också gav stort utrymme för följdfrågor och fria resonemang. Syftet med denna semistrukturerade metod var att skapa förutsättningar för informanterna att fritt delge sina funderingar och tankar kring olika aspekter av crowdsourcing och inte begränsa svaren utifrån ett i förväg utstakat ramverk (Kvale 1997, s.119).

Intervjuerna spelades in och transkriberades sedan ordagrant i enlighet med vissa skriftspråkliga regler så att till exempel ”å” skrivits ut som ”och”. Intentionen var att skapa transkriptioner som i så hög grad som möjligt återspeglade intervjuernas exakta ordalydelse samtidigt som de skulle kunna utgöra fungerande underlag för en analys (Kvale 1997, s. 152). De citat som återges i texten är redigerade för att passa in i en skriftlig kontext och därför har vissa talspråksuttryck och ordalydelser ändrats. Det har dock gjorts med utgångspunkten att innehållet ska förbli oförändrat.

6.1.2 Meningskategorisering och analysmetod

Det finns flera utmaningar med att använda kvalitativ metod. Några av dem lyfts av Jens Rennstam och David Wästerfors som menar att ett bra sätt att skapa överblick och ordning i ett omfattande material är att: ”[...] sortera, reducera och argumentera.” (Rennstam & Wästerfors 2015, s.12). Ett sätt att göra detta är att dela upp kvalitativa data i relevanta teman eller kategorier vilket Kvale kallar meningskategorisering. Kategorierna kan antingen skapas utifrån förutbestämda ramar eller uppkomma ur de teman som identifieras i intervju svaren (Kvale 1997, s.174).

Den kvalitativa analysen i denna uppsats består av tre steg där det första var att samla och sammanföra data, det andra att identifiera kategorier och det tredje att

analysera och verifiera resultaten. Denna process kan också beskrivas som koncentrerad, kategorisering och tolkning (Ryen 2004, s.108; Rennstam & Wästerfors 2015, s.30–31). Kategoriseringen av materialet i denna studie är *fokuserad* vilket innebär att den identifierat centrala idéer i intervjuvaren i stället för att bygga på närläsning av varje enskild mening (Rennstam & Wästerfors 2015, s.35). Under arbetet har *sensibiliserande begrepp* använts för att vidga det analytiska fältet och identifiera uppfattningar och fenomen under arbetets gång (Rennstam & Wästerfors 2015, s.34). Det är ett flexibelt sätt att bearbeta data. Forskarens utgångspunkt bygger på tidigare kunskap och erfarenhet vilket tar sig uttryck i en studies initiala begreppsbeskrivningar. Under datainsamling och bearbetning kan dock nya begrepp identifieras som mer centrala för undersökningen, dessa bör då inkorporeras i arbetet. Lika så kan ursprungliga begrepp som visat sig irrelevanta komma att plockas bort under arbetets gång (Charmaz 2006 s.16–17).

De identifierade kategorierna presenteras i kapitel 7 för att sedan analyseras i det efterföljande kapitel 8. Där jämförs resultaten med relaterade frågor i forskningsläget för att se hur informanternas uppfattning förhåller sig till andra vetenskapliga undersökningar. Intervjuvaren analyseras också utifrån studiens teoretiska ramverk och analytiska verktyg. Med utgångspunkt i uppsatsens syfte och frågeställningar diskuteras resultaten av jämförelsen och analysen i kapitel 9 och en sammanfattning av studiens resultat presenteras i kapitel 10.

Det teoretiska ramverket fungerar som en övergripande referenspunkt i analysen i kapitel 8 och konkretiseras i diskussionen i kapitel 9. Analysmetoden har inspirerats av modellen *excerpt-commentary units*. Den innebär att den analytiska poängen underbyggs av ett empiriskt exempel och sedan utvecklas vidare i en kommentar (Rennstam & Wästerfors 2015, s.148). Analysen är beroende av empirin och data bör inte fungera som illustrationer av teorin utan som själva grundpelaren för det analytiska resonemanget. När teoretiska begrepp ska appliceras på ett undersökningsmaterial är det lätt hänt att resonemangen blir abstrakta, speciellt om teorin är av mer universell karaktär (Rennstam & Wästerfors 2015, s.139–140). I denna undersökning kombineras därför två teoretiska ingångar: dels Cooks fjärde paradigm som har sitt ursprung i arkivvetenskapen och därför ligger nära de data som presenteras här, dels Floridis informationsfilosofi som har ett mer övergripande anspråk vilket placerar in resultaten i ett större sammanhang.

6.2 Etiska avvägningar

All forskning inbegriper etiska avvägningar. Grundläggande är att respektera god forskningssed vilket av All European Academies (ALLEA) sammanfattas i fyra huvudprinciper: *tillförlitlighet, ärlighet, respekt* och *ansvar* (Allea 2018, s.4). Utöver dessa grundläggande principer finns ytterligare riktlinjer för att säkra kvalitet och tillförlitlighet. Dokumentation av studien ska presenteras på ett tydligt och strukturerat sätt, metoden för bearbetning av material ska ske på ett korrekt sätt och argumentationen ska vara relevant för syftet. I forskning som bygger på intervjuer ska informanterna upplysas om villkoren för deltagande och gärna lämna ett skriftligt samtycke till sin medverkan (Vetenskapsrådet 2017, s.25–26). Då denna studie genomförts via Zoom, på grund av de svårigheter att resa och mötas som uppstått i och med den pågående Covid-19 pandemin, har samtycke till medverkan givits muntligen av informanterna vid intervjutillfället. Detta spelades in tillsammans med intervjun.

När studien planerades övervägdes olika etiska aspekter av intervjun som undersökningsmetod utifrån de parametrar som lyfts av Steinar Kvale (1997, s.113) angående samtycke, konfidentialitet och konsekvenser för deltagarna. Det bedömdes inte föreligga någon risk för att informanterna skulle drabbas av negativa konsekvenser genom sin medverkan i studien. Alla informanter har innan intervjun informerats om studiens syfte och deltagandets villkor. Trots att uppgifter om crowdsourcing inte är att anse som känsliga togs beslutet att anonymisera informanterna för att de skulle känna sig fria att lyfta egna åsikter och inte uppleva att de var tvungna att representera sina respektive institutioner. Informanterna har i uppsatsen givits epitetet *informant 1–7* för att det ska gå att följa deras resonemang i de olika frågorna. Institutionernas namn skrivs inte ut i studien då det utifrån dessa skulle vara möjligt att identifiera informanterna. De benämns liksom informanterna med siffror, *institution 1, institution 2*, och så vidare. Institutionernas inriktning presenteras under rubriken 6.3 *Avgränsning och urval*. Det övervägdes huruvida det finns en risk att informanterna kan identifieras utifrån denna presentation men möjligheten till det får anses som liten då institutionerna inte presenteras i detalj och inte heller placeras geografiskt.

6.3 Avgränsning och urval

Crowdsourcing är ett brett begrepp som innefattar många olika typer av verksamheter. Denna studie fokuserar på den typ av crowdsourcing som tillför information till digitiserade originaldokument i form av kommentarer, taggar, transkription eller länkning till andra källor. Tillförlitlighet är ett av uppsatsens

huvudsakliga teman varför annan typ av crowdsourcing, som till exempel folklivsarkivens frågelistor eller sajter som minnen.se där människor uppmanas att delge sina tankar och känslor, har valts bort. Insamlingsprojekt som handlar om människors upplevelser eller minnen har inte samma anspråk att leverera sanningsenliga uppgifter som de projekt som syftar till att skapa information om redan existerande arkivposter och bygger således delvis på andra premisser än de som tas upp i denna studie.

Representativitet i en kvalitativ studie bygger på andra premisser än statistiskt säkerställda urval skriver Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2015, s.42). Urvalet spelar roll för hur resultaten kan tolkas skriver vidare Ahrne och Peter Svensson (2015, s.22). De beskriver två huvudsakliga urvalsstrategier, att välja studieobjekt som är så lika varandra som möjligt eller att välja objekt som skiljer sig åt. I denna studie har likhet mellan de utvalda institutionerna varit ett urvalskriterium då syftet inte är att göra en jämförelse av inställningen till crowdsourcing vid olika typer av verksamheter utan att beskriva en övergripande bild av fenomenet i svenska arkivverksamheter. De fem institutioner som valts ut är alla myndighetsorganisationer på kommunal eller statlig nivå. Det rör sig om fem olika typer av institutioner och för att läsaren lättare ska kunna relatera till institutionernas arbete presenteras de här utifrån sin inriktning.

- Institution 1 är ett universitetsbibliotek
- Institution 2 är ett stadsarkiv
- Institution 3 är ett kulturhistoriskt arkiv
- Institution 4 är ett landsarkiv
- Institution 5 är en kulturminnesinstitution

Institutionerna är geografiskt utspridda i Sverige. De valdes ut till studien för att de arbetar med olika typer av crowdsourcing kopplad till metadataberikning av källmaterial. Urvalet är också baserat på institutionernas likheter i förhållande till verksamhetsutövningen. De lyder alla under arkivlagen (SFS 1990:782) och arbetar helt eller delvis med att förvalta kulturarv. Det möjliggör en jämförelse mellan dem där eventuella skillnader inte enbart kan förklaras med verksamhetsinriktning och regelverk.

Valet av personer att intervjua kan göras på olika sätt men det är viktigt att redovisa hur urvalet gått till för att studiens resultat ska kunna verifieras mot liknande undersökningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s.40). Informanterna i denna studie har valts för att de arbetar med crowdsourcingprojekt på de utvalda institutionerna. Tre av informanterna blev tillfrågade direkt då deras koppling till

crowdsourcingprojekt på sina respektive institutioner var känd genom min tidigare interaktion med dessa. Resterande fyra informanter tillfrågades efter att ett mejl skickats till deras institution med frågan om någon som arbetar med crowdsourcing där var intresserad av att ställa upp på en intervju. Alla personer som tillfrågades ställde upp på att delta i studien. Några informanter är utbildade arkivarier medan andra har kommit in i yrket på andra vägar. Två informanter är kvinnor och fem är män. Alla har gedigen erfarenhet av att arbeta med arkiv och har också specifik erfarenhet av de frågor som uppsatsen behandlar. Antalet informanter är begränsat till sju beroende på studiens omfattning och tidsramar. Omfattningen ska dock inte påverka studiens tillförlitlighet då sex till åtta intervjupersoner bör anses som ett tillräckligt underlag för att få en övergripande bild av representativa uppfattningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s.42).

7. Resultat

Studiens syfte är att presentera attityder och förhållningssätt till crowdsourcing med fokus på funktionalitet, tillförlitlighet och potential i användargenererade metadata. De intervjuer som studien bygger på har transkriberats och svaren har placerats in i tre övergripande kategorier: *Attityder till användargenererade metadata*, *Tillförlitlighet* och *Syftet med crowdsourcing*. Resultaten presenteras här utan analyserande kommentarer vilka läggs fram i det följande kapitlet.

7.1 Attityder till användargenererade metadata

Denna studie syftar till att beskriva hur attityden till crowdsourcing hänger samman med synen på användarna och tilltron till externa aktörer. Här beskriver informanterna den förändring i attityder som de upplevt under de senaste åren och hur det påverkar dagens syn på användargenererade metadata.

7.1.1 Relationen till användarna

Flera informanter vittnar om att attityden till användarnas kompetens har förändrats under de senaste decennierna. Informant 1 beskriver sina erfarenheter från när nätbaserad crowdsourcing började användas inom humaniora och hur det då saknades tilltro till användarnas förmåga att hantera uppgifter på ett ansvarsfullt sätt. Det fanns en oro inom skrået att personer som bjöds in att delta i institutionernas arbete skulle göra medvetna fel eller med avsikt skada eller förvanska material:

När jag [...] började intressera mig för just digitaliseringsfrågor så fanns det, upplevde jag, en väldigt protektionistisk attityd till detta med användargenererad metadata. Attityden var att användarna inte går att lita på, [...] det fanns en misstänksamhet mot dem.

Informant 1

Liknande iakttagelser förmedlas av informant 4 som upplever en förändring i synen på vilken typ av kunskap som har ett värde vilket har påverkat arkivens villighet att ta in hjälp utifrån: ”Om du backar säger vi, 50 år, [...] Då hade en expertfunktion eller expertmyndighet haft monopol på historien. Så är det ju inte idag.” (Informant 4).

Informant 1 beskriver hur tilltron till deltagarna långsamt förändrades allt eftersom initiala försök med crowdsourcing gav goda resultat. Det ledde till en gradvis

ökande acceptans för användarnas kunskaper och en insikt om att de, precis som institutionerna, vill att crowdsourcingprojekt ska fungera så bra som möjligt:

Jag tror att det är väldigt, väldigt få som överhuvudtaget skulle göra fel med mindre än att de gör misstag. Men det kan ju vem som helst göra. Den här typen av missdådare som är ute efter att förstöra det tror jag inte så mycket på i sådana här sammanhang.

Informant 1

Ingen av informanterna i studien har själva upplevt eller hört talas om crowdsourcingprojekt som haft problem med att deltagarna lagt in opassande eller felaktiga uppgifter eller på annat sätt saboterat material. Informant 5 har en teori om varför crowdsourcing fungerar så bra i dessa sammanhang. Hen menar att eftersom de som engagerar sig i transkription eller taggning är genuint intresserade av materialet och uppskattar arbetet i sig så är det inte så stor risk att de skulle göra något som förstör för projektet.

Informant 1 beskriver hur tidiga crowdsourcingprojekt i humanistiska vetenskaper sågs som kontroversiella och väckte debatt. Samma uppfattning delas av informant 2 som menar att synen på crowdsourcing förändrats radikalt under de senaste 20 åren:

När jag satte igång med sådana här saker på 90-talet då vet jag att många inom arkivarieskrået och museiskrået tyckte att det [crowdsourcing] var fullständigt bisarrt. Att släppa in obildade, otvättade människor att mata in några uppgifter om det här heligaste man hade, det skulle inte ha kommit på fråga över huvud taget.

Informant 2

En liknande bild målas upp av informant 4 som beskriver att det tidigare fanns en oro kring att till exempel låta användare tagga bilder fritt utan krav på klassificeringsstrukturer och nomenklatur. Hur skulle deras ostrukturerade kommentarer passas in i arkivens systematiska förteckningar? Även om det skett en förändring i attityder till användargenererade metadata kvarstår den frågan fortfarande. Informant 5 menar att problemet idag inte är att man misstror användarna utan att man saknar tekniska lösningar för att på ett säkert sätt inkorporera användargenererade metadata i sina egna informationsstrukturer. Det bekräftas av informant 6 som beskriver hur begränsningar i infrastrukturen hindrar integration av vissa typer av användargenererade data. Informanten påpekar att det kan vara uppgifter från användare som arkivet sätter stort värde på och därför gärna hade velat ta till vara men som av tekniska skäl inte går att lägga till i systemen. Även informant 2 har liknande erfarenheter: ”[...] de flesta av de system som ligger ute för arkiv, museum, bibliotek är inte alls anpassade för crowdsourcing [...] hela deras inmatningssystem är gjorda för arkivarier.” (Informant 2).

Att skapa metadata är tidskrävande. Informant 2 beskriver en insikt om att användarna är en viktig tillgång för arkiven. Bristen på resurser gör att arkiven själva saknar kapacitet att tillgängliggöra digitalt material i den utsträckning som efterfrågas och här kan crowdsourcing spela en viktig roll. Det är en inställning som delas av informant 5 som säger att arkiven saknar resurser för att själva hinna bearbeta den metadata som krävs för att skapa effektiva sökfunktioner för digitaliserat material: ” [...] vi är färre. Så det går inte, de här enorma mängderna kortregister som upprättades för i tiden, av arkivarier, det går inte att göra numera. Vi har inte folk. Så man måste ta allmänheten till hjälp.” (Informant 2).

Informant 3 som arbetar på en kulturhistorisk institution påpekar att deltagargenererad data faktiskt inte är något nytt för dem då stora delar av arkivet består av folklivsuppteckningar och frågelistor. I och med att arkivets innehåll är skapat av användarna har de alltid i viss mån givits tillträde att både transkribera och komplettera information. Övergången till ett digitalt format har egentligen bara inneburit ökade möjligheter för en redan etablerad crowdsourcingverksamhet. En liknande iakttagelse kommer från Informant 4 som började arbeta med digital crowdsourcing runt år 2015. Då institutionen hen arbetade vid redan hade möjlighet för allmänheten att lämna in material som enskilda arkiv var det inte insamlingsverksamhet som prioriterades när man skulle starta upp ett crowdsourcingprojekt. Fokus lades istället på att berika redan existerande material med information från användarna. Det fanns inledningsvis en viss skepsis mot projektet internt. Det berodde inte på en misstro mot användarna utan på att det var oklart vad crowdsourcingen skulle kunna fylla för funktion. Skepsisen var dock snabbt övergående när projektet väl dragit igång och visade positiva resultat.

7.1.2 Crowdsourcing i förhållande till arkivarieprofessionen

Det finns en felaktig uppfattning om: ” [...] att allmänheten genom sin blotta mängd automatiskt skulle kunna bidra med ohyggliga mängder fina saker” säger informant 2 som anser att det krävs moderering och tydliga strukturer för att användarna ska producera något av värde för arkivet. Det är skillnad i kvalitet på information från arkivarier och information från frivilliga och det är viktigt att den skillnaden får ett erkännande, resonerar informanten. Hen säger vidare att om användarnas input börjar värderas lika högt som det som producerats av anställda med lång utbildning och många års arbetslivserfarenhet kommer ingen längre att vilja arbeta i arkiv.

Den inställningen delas inte av Informant 1. Tvärt om menar hen att arkivariernas arbete är förutsättningen för att crowdsourcing över huvud taget ska kunna

genomföras. För att presentera material för allmänheten krävs mycket förarbete som bygger på arkivariernas kunskap om samlingarna. Utan det arbetet kan externa intressenter inte ens ta del av materialet, än mindre bidra med något eget. Arkivariernas arbete är något helt annat än det som användarna kan bidra med och det är det som är själva poängen:

Jag tror att det stora felet har varit att arkivarierna har sett det som sin ensamrätt att bestämma över hur materialet beskrivs och det är en stor fara i det som vi har sett. För det innebär ju att man på nåt vis bestämmer hur materialet kan användas. Man kan skapa en mycket mer mångfacetterad tillgänglighet genom att involvera användarna.

Informant 1

Informant 3 menar att bearbetning av material genom crowdsourcing skapar möjligheter för olika typer av användning. Det sprider kunskap om samlingarna samtidigt som det öppnar upp dem för fler potentiella brukare. Det är ett ömsesidigt utbyte i det att det skapar resurser, inte bara för arkivet utan även för volontärerna och för framtida användare.

Informant 5 delar den positiva uppfattningen om crowdsourcing som koncept och anser också att den bör utnyttjas i framtida arkivarbete. På den institution där informanten arbetar finns dock en uppfattning om att crowdsourcing i framtiden kanske helst bör ske via externa plattformar som Wikimedia eller Zooniverse. Dels för att dessa redan har en fungerande infrastruktur för insamling av data men också för att det är lättare för användarna att hitta dit än till projekt som initieras av enskilda institutioner. Informanten beskriver också ett något dalande intresse för konceptet som helhet:

Min uppfattning är att det fanns nån slags nyhetens behag kring crowdsourcing för ett par år sen. Just att det var väldigt stora initiativ kring det, men att man har, att entusiasmen har falnat lite.

Informant 5

7.2 Tillförlitlighet

Förtroende är avgörande för arkivens funktion i samhället. I denna del av undersökningen presenteras hur informanterna arbetar med kontroll av användargenererade metadata och hur de förhåller sig till den information som kommer in från externa parter. Svaren utgår från erfarenheter i pågående crowdsourcingprojekt men speglar också informanternas övergripande syn på hur man utformar tillförlitligt källmaterial.

7.2.1 Kontroll och tydlighet

Att redovisa sina källor är avgörande för att skapa tillförlitligt material, det menar informant 3 som också påpekar att förhållandet till vad som är sant eller osant alltid har varit en utmaning för arkiven. Problemet med tillförlitlighet är inte isolerat till användargenererade data utan handlar också om de uppgifter som produceras på arkivet och om handlingarna i sig:

Så även i grundmaterialet så är frågan vad som är sant eller falskt. Men i alla fall så ska olika delar hållas tydligt åtskilda så man vet som användare: vad står på uppteckningen, vad finns för annan information i arkivet och vad kommer utifrån. Det tror jag är viktigt att hålla isär för att det ska vara användbart.

Informant 3

Informanten understryker flera gånger vikten av att redovisa varifrån en uppgift kommer och när den har tillförts handlingen. Även om nutida efterforskningar kan garantera att information som tillförs handlingen är korrekt måste det framgå tydligt var den kommer ifrån och vem som har lagt till den:

Även om jag vet att det är 100% korrekt information [...] så måste det ändå synas tydligt att det här inte finns i originaldokumentet utan att det kommer från mig.

Informant 3

Även informant 6 understryker vikten av att inte blanda samman information från olika källor:

Det är en del av det säkerhetstänket att vi inte blandar ihop allting i lite mischmasch. Utan det är väldigt viktigt att man ser varifrån informationen kommer. Och sen så är det upp till den som ska använda materialet att själv värdera hur sannolikt det är att informationen stämmer.

Informant 6

Samma hållning, att det är viktigt att separera information från olika källor, har informant 5 som beskriver de olika lager av information som kan tillföras ett dokument. Det börjar med äldre data som många gånger kan vara problematiska ur till exempel etisk synpunkt. Dessa behöver dock finnas med, dels för att de utgör en sökingång men också för att de sätter handlingen i en kontext. Till detta läggs nutida data från arkivet som används för att placera in dokumentet i en organisatorisk struktur eller förklara dess uppkomst. Ytterligare lager kan läggas till om handlingen maskintolkas. En gammal bild på en runsten kan plötsligt få taggen *cykel* om den körts genom ett bildigenkänningsprogram som identifierat cykeln i bakgrunden istället för runorna på stenen. Om handlingen dessutom läggs upp via crowdsourcing adderas ytterligare information, kanske med lokal eller personlig prägel. Informant 5 menar att alla dessa lager måste vara tydligt utmärkta så att de kan ligga till grund för läsarens tolkning och möjliggöra ett källkritiskt tillvägagångssätt för att bearbeta materialet. Det är viktigt att även metadata som är

fel utifrån ett perspektiv, som exempelvis taggen ”cykel” på bilden med runstenen, finns med då den kan ha betydelse i en annan kontext.

Det går inte att undvika felaktig information vare sig från crowdsourcingkällor eller från arkiven själva och därför måste det finnas goda möjligheter för användaren att själv bedöma källans trovärdighet säger informant 1. Informanten lyfter det gemensamma ansvaret som positivt ur tillförlitlighetssynpunkt:

Just den självgenererande principen, att det är flera som tar ett gemensamt ansvar för innehållet, har höjt nivån. Jag är övertygad om att Wikipedia ofta är den bästa källan idag. Det man kan hitta i tryckta källor, som tidigare ansågs väldigt auktoritativa, fångar inte bilden lika rättvisande.

Informant 1

Informant 4 berättar att information som inkommer i institutionens crowdsourcingprojekt kontrolleras innan den publiceras offentligt. Det handlar främst om att granska materialet utifrån copyright och GDPR-föreskrifter men också om att säkerställa att inget kränkande publiceras på institutionens sajt. Informanten anser att det är bra att inlägg granskas innan de publiceras men tycker samtidigt att det är synd att de resonemang som kan spåras i öppna forum går förlorade:

Det blir ju modererat [...] vilket är både en för och en nackdel. Det blir ju inte, som på vissa ställen, att man kan följa en tråd och se hur folk har resonerat kring en bild eller ett föremål. [...] Det blir inte det där spontana som vi ser i en Facebookgrupp.

Informant 4

Även informant 2 anser att data från användare måste granskas innan de läggs in i systemet, men av en helt annan anledning. För att data ska vara användbar måste den enligt hen genomgå en kontroll så att det som inte är relevant kan sällas bort. Det är arkivens uppgift att se till att det material de tillhandahåller går att lita på:

Vi vill ingenting hellre än att allmänhetens bidrag blir ett bidrag till oss. Att Anderssons bidrag kan hjälpa Lundström och Pettersson va. Det är ju det man helst vill. Men samtidigt när Anderssons bidrag kommer in, om Lundström ska lita på det, så måste ju på något sätt arkivet [...] voucha för det här. Nån slags kvalitetsstämpel på det, att det här är någonting.

Informant 2

Crowdsourcing i form av transkription förekommer vid tre av institutionerna som ingår i studien. Informanterna från de institutionerna beskriver två skilda förhållningssätt till de användargenererade transkriptionerna. Informant 1 och 2 berättar att man inte kontrollerar transkriptionerna alls. Detta beror på brist på resurser men också på att vinsten i att någonting blir rätt överväger den eventuella risken att någonting blir fel. Då det rör sig om ett ganska smalt material anser informanterna att de som använder transkriptionerna bör ha tillräckliga

förkunskaper för att kunna göra rimliga bedömningar om tillförlitligheten. I och med att originalhandlingen publiceras tillsammans med transkriptionen ges också en direkt möjlighet att kontrollera att uppgifterna stämmer. Vid den tredje institutionen arbetar man på ett annat sätt. Där rör det sig om längre transkriptioner av sammanhängande text med mer mångtydigt innehåll. Alla användarbidrag kontrolleras därför innan de publiceras officiellt. Kontrollerna har inte visat på några oegentligheter i transkriptionerna och ingenting antyder att deltagarna inte har tagit uppgiften på allvar.

7.2.2 Identifikation av användare

För merparten av de crowdsourcingprojekt som pågår vid de för studien utvalda institutionerna krävs ingen inloggning eller att användare identifierar sig för att de ska kunna delta. Flera informanter uttrycker dock en önskan om att kunna särskilja enskilda användare genom till exempel ett alias men menar samtidigt att det ska vara möjligt att delta anonymt i crowdsourcingprojekt. Informant 2 menar att det viktiga inte är att kunna utröna deltagarnas identitet utan att kunna särskilja dem som individer:

Det är så att säga nästa steg [...] att man faktiskt får registrera sig på webben på riktigt. Om än att man naturligtvis kan ha ett Kalle Anka-konto, men att man ändå är en utpekad användare.

Informant 2

Ett liknande resonemang förs av informant 3. Inte heller vid dennes institution fanns det vid intervjuens genomförande möjlighet att registrera sig men det är något man arbetar med att utveckla. Att arbeta via en användarprofil skulle förenkla för deltagarna men också för institutionen som genom det systemet skulle kunna identifiera så kallade superanvändare. En person som transkriberat tusen sidor felfritt har visat sin kapacitet och byggt upp ett förtroende. Det innebär att institutionen skulle kunna bestämma sig för att inte behöva granska användarens transkriptioner i samma grad som andras. Det skulle i förlängningen skulle spara tid och resurser för arkivet säger informanten.

En institution sticker ut i det att den ger användare möjligheten att själva lägga upp material och information på crowdsourcingplattformen. Men för att få göra det måste användaren signera ett kontrakt där hen förbinder sig till att följa rådande lagstiftning och institutionens regler för publicering. Om användaren bryter mot dessa regler har administratören rätt att ta bort materialet vilket ger arkivet slutlig kontroll över vad som läggs upp på dess plattform:

Det är klart att om vi själva har lagt ut bilden då är det ju bra att det är korrekt. Sen kan vi ju egentligen inte ta ansvar för alla bilder och kommentarer som en person som har fått ett inlogg lägger ut. Då får de uppgifterna stå för den personen. Så det blir lite dubbelt där.

Informant 4

Institutionen har vid enstaka tillfällen behövt be användare att redigera publicerat material. Det har då handlat om upphovsrättsliga frågor och en begäran om att kontrollera att alla kriterier varit uppfyllda för att bilden ska kunna publiceras offentligt.

7.3 Crowdsourcingens funktion

Här redovisas informanternas syn på crowdsourcingens syfte och funktioner. Då syftet hänger samman med funktionen vävs även den aspekten in i svaren. Vid intervjuerna har frågan utgått ifrån existerande projekt men informanterna har också givits möjlighet att reflektera över mer generella värden i användargenererade data och crowdsourcing.

Informant 1 anser att det huvudsakliga syftet med crowdsourcing är att öka användbarheten. Med detta som utgångspunkt påpekar hen dock att crowdsourcing inte ger en jämnt fördelad informationsvinst i och med att olika typer av material ger upphov till olika stort engagemang. Handskrifter av Tacitus engagerar inte i samma grad som flygbilder av deltagarnas hemkommun vilket gör att en informationsinsamling om de senare med stor sannolikhet ger större utdelning än en om det förra. Det kan också vara svårt för en person helt utan tidigare erfarenheter av arkivarbete att skapa relevant information som är adekvat och till hjälp för andra.

En liknande åsikt uttrycks av informant 2 som anser att det är enklast att skapa engagemang kring bild- eller filmmaterial. Text är svårare då det ofta kräver en specifik form av läskunnighet och kunskap om den kontext i vilken handlingen tillkommit. Samma informant menar att det går att se på crowdsourcing på två sätt. Antingen som ett tidsfördriv, en hobby som ger allmänheten en känsla av delaktighet. Då är delaktigheten själva syftet och resultatet sekundärt. Om syftet däremot är att skapa ett användbart material för arkivet krävs mer modererade projekt med tydliga regler och ramverk.

Informant 7 pratar om informationsvinster med crowdsourcing och om möjligheten att återföra information till arkivet genom att länka till poster om föremål eller handlingar som skapats på plattformar som till exempel Wikimedia. På så sätt

utnyttjas en crowdsourcingresurs från en extern part för att berika arkivets samlingar. Syftet är ge användarna tillgång till mer information utan att arkivet själva behöver initiera projekt eller lagra nya data.

Att institutionernas syfte med att initiera crowdsourcing oftare är att få hjälp med specifika uppgifter än att engagera användare är en åsikt som lyfts av informant 5, som också saknar en intern diskussion kring crowdsourcingprojektens egentliga ändamål. Avsaknaden av denna diskussion resulterar enligt informanten i att det blir oklart vilka resultat man egentligen vill uppnå:

Vill man liksom jobba med engagemang så måste man låta personerna som crowdsourcar [...] bidra med mer än att bara kontrollera om det är rätt eller fel [...]. Det skapar inte engagemang men det är klart att det skapar bra kvalitet på metadatan. Men vill man ha rättare eller vill man ha personer som bidrar med sina erfarenheter?

Informant 5

Det huvudsakliga syftet med crowdsourcing är enligt informant 4 att nå ut med material till fler användare. Den digitala plattform som skapats för crowdsourcing vid den institution där informanten arbetar har dessutom kommit att fungera som ett fönster utåt för arkivets rika bildmaterial. Det ses som en stor vinst då gränssnittet på institutionens ordinarie hemsida inte erbjuder den typen av visning. Informant 3 talar om samma sak, att just möjligheten att nå fler användare är crowdsourcingens primära syfte. Det material som bearbetas genom crowdsourcing har större möjlighet att nå ut eftersom själva bearbetningen skapar fler ingångar och djupare förståelse. Dessutom innebär satsningen på användargenererade data att stora delar av institutionens samlingar läggs ut online vilket bara det bidrar till en större spridning. Genom att nå ut till fler skapas möjligheter för att materialet kan användas på nya sätt och i nya sammanhang.

Att crowdsourcingens syfte kan vara att bidra till en mer heltäckande beskrivning av kulturarvet tas upp av informant 6. Den bilden bekräftas av informant 7 som påpekar att större delen av kunskapen om de objekt som förvaras i arkiven finns att hämta utanför arkiven:

Man får inte en så heltäckande bild av vår historia och vårt kulturarv om bara institutionerna får berätta sina historier. De personliga berättelserna och kunskaperna måste finnas med också.

Informant 6

Informant 5 menar att arkiven borde dra nytta av crowdsourcing i syfte att skapa ämnesord. Arkiven har traditionellt sett inte jobbat med ämnesord utan strukturerat sin uppbyggnad utifrån proveniens och inbördes ordning vilket innebär att traditionella arkivförteckningar bygger på information om handlingens uppkomst. Idag när många samlingar har digitiserats och finns tillgängliga online vill de flesta

användare söka material utifrån handlingens innehåll och då behövs nya system för kategorisering och systematisering av ämnesord. Informanten menar att man bör titta på hur till exempel museisektorn arbetar med ämnesord för att kunna skapa gemensamma system för arkivsektorn. Sedan kan man bygga upp crowdsourcingprojekt där användarna bidrar med taggar utifrån en bestämd systematik och nomenklatur.

8. Analys

Analysen är uppdelad i fyra delar. Den första fokuserar på att placera in resultaten i en vetenskaplig kontext. Den andra delen diskuterar olika strategier för att skapa tillförlitliga uppgifter. I den tredje delen undersöks de syften som presenteras i resultaten utifrån de analytiska ramverk som tas upp av Jansson och Huvila (2019) och i den sista delen görs en övergripande granskning av resultaten utifrån de analytiska verktygen för deltagande.

8.1 Resultatens koppling till tidigare forskning

8.1.1 Samarbetet med användarna

Informant 1, 2 och 4 beskriver att de upplevt en tydlig attitydförändring till användargenererade metadata. För några decennier sedan var inställningen mer negativ än idag och det fanns inte samma tilltro till användarnas kompetens. Det ska nämnas att en direkt fråga om detta inte lyftes under intervjun utan att det var något som informanterna själva tog upp när de reflekterade över användningen av crowdsourcing. Deras beskrivning av att inställningen till användarna nu ser ut på ett annat sätt än den gjorde för 20 år sedan och att attityden över lag är mer positiv idag än den tidigare var stämmer överens med det paradigmskifte som Cook (2001; 2013) talar om. Institutioner har inte längre monopol på kunskap vilket avspeglas i hur de samlar in och bearbetar data. I Cooks version handlar det primärt om en ny syn på hur vi bygger kunskap men hos informanterna återkommer relationen till användarna och respekten för deras kunnande som den faktor som förändrats mest.

Alla informanter uttrycker en generellt positiv inställning till crowdsourcing, både på ett personligt plan och på den institution där de arbetar, vilket överensstämmer med de attityder som beskrivs av bland andra Poole (2019), Jansson (2020), och Esborg (2020). Informant 1 och 6 säger uttryckligen att det finns ett värde i att låta andra än arkivarier vara med och beskriva material då det bidrar till en större diversitet. Informant 7 säger att de verkliga experterna finns utanför arkivet och för att dra nytta av deras kunskaper måste de bjudas in och tillåtas bidra. Det är åsikter som bekräftas av Schiele (2020) och Hetland, Pierroux och Esborg (2020) som beskriver en växande acceptans för allmänhetens kunskaper och en ökad medvetenhet om att det finns mycket vetande utanför arkivet som är värt att ta till vara på. En informant, nummer 2, uttrycker större skepsis mot crowdsourcing än

övriga i det att hen menar att uppgifter från allmänheten måste modereras och styras för att skapa värdefulla data. Informanten menar att det har funnits en naivitet i inställningen till att crowdsourcingprojekt automatiskt skulle ge stora positiva effekter. Både Poole (2019) och Kidd (2020) tar upp den frågan och understryker vikten av att undersöka huruvida crowdsourcing verkligen får de positiva effekter som man önskar. De menar liksom informanten att det är lätt att crowdsourcingens demokratistärkande och kvalitetsförbättrande anspråk överskuggar projektens reella resultat.

Ingen av informanterna hade hört talas om projekt som haft problem med opassande kommentarer eller medvetna felaktigheter från användarna. Det är resultat som passar in i den bild som målas upp av Poole (2019) och som bekräftas av Ahmed (2019), Esborg (2020) och Zinkham och Springer (2011). Farhågorna om att användarna skulle göra medvetna felaktigheter, som informant 1, 2 och 4 berättar att de stötte på när crowdsourcingen initierades, verkar inte ha slagit in. Uppgifterna är förväntade om man bara tittar på tidigare forskning men det är ändå intressant, med tanke på debatten om desinformation i till exempel sociala medier, att notera att ingen informant upplevt problem med oseriösa eller felaktiga uppgifter från anonyma användare.

Informant 5 lägger fram en teori om varför samarbetet med användarna i crowdsourcingprojekt fungerar så friktionsfritt. Hen menar att det beror på att de användare som engagerar sig har ett genuint intresse för den uppgift som de har tilldelats. Deras drivkrafter till att delta kan se olika ut men de har inget intresse i att förstöra något de själva har varit med och byggt upp. Teorin kan kopplas till idén om boundary objects (Esborg 2020; Star & Griesemer 1989). I stället för att fokusera på skillnaden mellan användaren och arkivet ifråga om förkunskaper eller motiv innebär idén med boundary objects att gemensamma beröringspunkter kan få parter med vitt skilda motiv att arbeta mot samma mål. Om arkivet till exempel vill öka tillgängligheten i handskrivna dokument kan de ta till vara på användarnas intresse för transkription för att skapa ett fruktbart samarbete. Parternas bevekelsegrund skiljer sig då åt men intresset för de handskrivna dokumenten, eller den historia de berättar, knyter dem samman och bidrar till att skapa en lojalitet med uppgiften.

Informant 2 och 5 anser att användarna behövs för att arkiven ska kunna skapa tillgänglighet i digitaliserat material. Det är en fråga som tas upp av bland andra Benoit och Eveleigh (2019) som också menar att allmänheten kan fungera som en

viktig resurs för arkiv som saknar medel att själva bearbeta digitiserat material. Åsikten motsägs i viss mån av Kaufman och Cariani (2019) som påpekar att crowdsourcing är en verksamhet som tar mycket resurser i anspråk. Det är en bild som bekräftas av såväl van Zeeland och Gronemann (2019) som av informant 3 vid vars institution man valt att dra ner på annan verksamhet för att ha tid att administrera ett kommande crowdsourcingprojekt. Även informant 2 betonar att crowdsourcing kräver resurser vilket är intressant då hen också pekar på vinsten med att utnyttja allmänheten för att tillgängliggöra digitiserat material. Men då informanten anser att de uppgifter som kommer in från användare måste granskas menar hen att det finns en risk att crowdsourcing i förlängningen leder till mer jobb för arkiven och inte mindre.

8.1.2 Kontroll och tekniska utmaningar

Informant 2, 5 och 6 beskriver problem med att inkorporera användargenererade metadata i de existerande arkivstrukturerna. Problemet beskrivs av Huvila (2014), Jansson (2017), Eidson och Zamon (2019) och Hine (2020). Det knyter också an till Cooks resonemang om hur struktur och organisation måste förändras för att arkiven ska kunna leva upp till sina nya ideal (Cook 2001; 2013). Trots förändrade attityder ligger gamla konstruktioner i vissa fall i vägen för en verklig förändring. Användargenererade data passar inte alltid in i existerande metadatastrukturer och kan därför inte läggas in i systemen på ett ändamålsenligt sätt.

Informant 1 och 2 har motstridiga idéer kring hur crowdsourcing påverkar arkivskräet. Den första är positiv till den diversitet som skapas när utomstående bjuds in och den andra är orolig för att det kan leda till att arkivarierollen urholkas. Att crowdsourcing utmanar den professionella identiteten är något som tas upp av Huvila (2014) som skriver att en fundamental fråga för arkiven är hur mycket kontroll de kan släppa till användarna utan att riskera att förlora sin professionella trovärdighet. Ketelaar (2002) beskriver i sin tur arkivens makt genom historien och hur denna, medvetet eller omedvetet, speglas i arkivens ovilja att släppa taget om samlingarna. Den åsikt som informant 2 ger uttryck för visar att det fortfarande finns en oro för hur samarbete med användaren kan komma att påverka arkiven och arkivariernas status. Frågan tas också upp av Jansson och Huvila (2019) som menar att användarnas bidrag och arkivariernas arbete inte är samma sak och därför kan den enes insats aldrig ersättas med den andres. Samma åsikt ger informant 1 uttryck för då hen säger att arkivariens arbete är en förutsättning för att crowdsourcing över huvud taget ska kunna ske. Utan arkivarier kommer dokumenten aldrig att nå

användarna vare sig för läsning eller bearbetning. Informant 1 anser därför att idén om hotet mot professionen är ogrundad och saknar täckning.

Informant 2 menar också att crowdsourcing kräver moderering för att ge användbara resultat, en inställning som går att spåra till det Cook (2013) kallar det första arkivparadigmet. Det bygger på inställningen att dokument är att betrakta som bevis. Detta synsätt utgår från det tidiga 1900-talets fokus på handlingens uppkomst, snarare än innehåll, som kriterium för dess organisation och beskrivning. Det finns en konflikt mellan de som vill se arkivens handlingar som bevis och därför förespråkar strikta regler för validering och strukturering och de som menar att handlingar är att betrakta som minnen och därför anser att arkiven i högre grad bör fokusera på pluralism och flexibilitet i sina beskrivningar. Informant 2:s tankar ger en bild av hur den konflikten avspeglas i det praktiska arbetet. En uppfattning om att användargenererade metadata måste valideras på samma sätt som arkivens egna uppgifter innebär att crowdsourcing riskerar att bli en belastning på arkivet snarare än ett välkommet bidrag. Att kontrollera varje uppgift som kommer in kräver stora arbetsinsatser och kan dessutom innebära svåra etiska avvägningar.

Endast en av institutionerna ger användare möjlighet att kommentera material direkt på webben och då via en extern plattform. Alla är dock öppna för att ta in kommentarer och uppgifter via mejl. De kontrollerar dock alltid de uppgifter som kommer in innan de publiceras. Anledningen är inte primärt att avgöra om uppgifterna är trovärdiga eller inte utan handlar mer om att institutionerna har ett ansvar för att inget olagligt publiceras på deras plattformar. Som Jansson (2017; 2020) också påpekar kan det vara väldigt svårt för arkiven att avgöra om en uppgift är sann eller inte. Det är en av de stora utmaningarna med crowdsourcing, att balansera kravet på tillförlitlighet mot informationsvinsterna i deltagarnas bidrag. Av informanterna är det dock bara en, informant 2, som uttryckligen säger att bidrag från volontärer inte alltid håller måttet. Alla andra informanter anser att det finns ett värde i majoriteten av de uppgifter som kommer in från användare. Informant 3 berättar att man löst det så att uppgifter som inte kan verifieras eller verkar trovärdiga sparas i arkivet utan att publiceras offentligt. På så sätt finns de kvar och kan användas av till exempel forskare men riskerar inte att skapa förvirring för vanliga användare. Institution 5 som är den enda som ägnar sig åt länkning till externa källor kontrollerar inte de länkar som läggs upp. En informant vid den institutionen menar att det är alltför tidskrävande att sitta och skapa felaktiga länkar för att någon skulle sätta i system att göra det. Då länkningen sker till plattformar som Wikipedia som bygger på en gemensam granskning av information anser man

att den kontrollen också bidrar till att upprätthålla tillförlitligheten i det egna materialet.

Kontroll av transkriptioner kan däremot vara avgörande för att de ska uppfattas som tillförlitliga skriver Ahmed (2019). Institution 1 och 2 kontrollerar inte sina transkriptioner, ett förfarande som skiljer dem från de åsikter som presenteras i forskningsläget. Institutionerna ligger dock i linje med forskningen i det att de anser crowdsourcingtranskription som ett bra verktyg för att tillgängliggöra material. Av de som ingår i studien är det endast institution 3 som ägnar sig åt kontroll av transkriptioner. Det beror på att de anser att det material de arbetar med är så pass mångfacetterat att felaktigheter riskerar att skapa tolkningsproblem som i sin tur kan leda till spridning av felaktiga uppgifter.

Informant 3 kopplar an till Dongs (2019) resonemang om att transkriberat material inte bara görs läsbart utan också frigörs från arkivens sökstrukturer. Informanten beskriver en förhoppning om att transkriberat material ska spridas till helt nya grupper av användare och kunna användas på nya och oväntade sätt. Åsikten kan kopplas till Dongs (2019) argumentation för att transkription inte bara är att se som en översättning utan som ett sätt att införa material i en digital kontext där det frigörs från analoga restriktioner. Informant 3 säger också att tidigare studier visat att merparten av allt arbete i ett crowdsourcingprojekt utförs av en minoritet av deltagarna. Det skulle därför spara arkivet mycket tid i kommande projekt om de kunde införa ett system där detta fåtal görs till superanvändare vars transkriptioner inte behöver kontrolleras. Svaret från informant 3 är tydligt kopplad till studien av van Zeeland och Gronemann (2019). Genom att låta volontärer kvalificera sig genom sitt arbete får arkivet tillgång till medarbetare som specialiserat sig inom ett visst område. Dessa utomstående experter får en status som ligger mellan arkivarien och en icke kvalificerad volontär. Superanvändarna har inte samma skyldigheter som en anställd men ges större befogenheter än andra volontärer.

8.2 Strategier för att skapa tillförlitliga data

Förtroendet för användare och volontärer är hög hos alla informanter. Ingen uttrycker någon oro över att människor med avsikt skulle lämna felaktiga uppgifter i en utsträckning som skulle kunna skada arkiven. Alla ser det också som självklart att man ska kunna delta i projekt anonymt. Endast institution 4 kräver att deltagare i deras crowdsourcingprojekt identifierar sig. Det beror dock inte på att man vill kunna kontrollera uppgiftslämnarna utan handlar om juridiska aspekter av offentlig publicering. Informant 2 menar att inställningen kan vara kopplad till den

lagstadgade rätten till anonymitet i fråga om att begära ut offentliga handlingar (Riksarkivet 2021). Den skulle också kunna hänga samman med den grundlagsstadgade rätten till anonymitet för författare och uppgiftslämnare enligt 3 kap. 1§ Tryckfrihetsförordningen (1949:105). Det är en central yttrandefrihetsrättslig princip som nog påverkar hur institutionerna ser på anonymitet då den faktiskt kan begränsa möjligheten att kräva att användare identifierar sig.

Ingen av informanterna hade haft problem med deltagare som lämnat problematiska, osanna eller olagliga uppgifter. De hade inte heller hört talas om att det hänt i andra projekt. Informant 5 antar att orsaken till att deltagare inte gör sådant som kan skada projekten beror på att de har ett genuint intresse för det material eller den metod som de arbetar med. Idén kan, som ovan nämnts under 8.1.1, kopplas till teorin om boundary objects som tas upp av Esborg (2020) och Star och Griesemer (1989). Men den hänger också samman med den mer övergripande teorin om fördelad moral och proaktiv etik som tas upp av Floridi (2014). Genom att skapa villkor som uppmuntrar till ett etiskt handlingssätt kan man få volontärer att vilja bidra med sådant som gagnar både dem och arkivet. Floridi skriver:” [...] trust has always been a moral enabler.” (Floridi 2014, s.274). Översatt till detta sammanhang kan det ses som att förtroendet för arkiven som institutioner skapar goda förutsättningar för ett samarbete där båda parter tar ansvar för sina handlingar.

Institutionerna i denna studie arbetar med tillförlitlighet på liknande sätt. Alla informanter är noga med att understryka vikten av att redogöra för källan till de uppgifter som presenteras och att göra det på ett sätt som ger användaren möjlighet att bedöma källans trovärdighet. Informant 3 lyfter problematiken i att avgöra sanningshalten i den information som inkommer, ett problem som också beskrivs av Jansson (2017). Informant 1 och 3 är också noga med att understryka att det inte är möjligt för arkivet att avgöra vad som är sant eller inte. I ljuset av den uppfattning som presenteras av Floridi (2011), att semantisk information ska vara sann för att uppfylla kriteriet att kallas information, kan detta ses som problematiskt. Lösningen är, som informanterna betonar, att tydligt redovisa varifrån en uppgift är hämtad och undvika att presentera uppgifter som sanning om de inte är ordentligt underbyggda. Arkiven ska inte komma med färdigpaketerade svar utan skapa möjligheter för användarna att själva tolka dokument för att göra sig en egen uppfattning. Uppgiften är inte att leverera sanningar utan att uppmuntra till dialog för att tillvarata alla de olika typer av värden, känslomässiga, symboliska eller

kulturella, som människor ser i arkivens samlingar (Cook 2013). Det är en annan fråga om man, i ljuset av Floridis sanningskriterium, ska kalla de uppgifter som inte kan valideras för just information. Som Floridi (2011) påpekar kan begreppet ”information” ha flera betydelser vilket riskerar att skapa missförstånd kring vad som egentligen avses. Dock är information så pass vedertaget som en beskrivning av meningsbärande uppgifter att det kan vara svårt att byta ut mot andra begrepp utan att skapa förvirring.

8.3 Identifierade ändamål och funktioner

Jansson och Huvila (2019) presenterar tre huvudsakliga motiv till crowdsourcing: ekonomiska, sociala och politiska motiv. Här följer en analys av undersökningens resultat utifrån dessa tre parametrar.

Ingen av institutionerna i undersökningen lyfter ekonomisk vinning som det primära motivet för de projekt som hittills initierats. Informant 2 och 5 nämner att användarna kan ses som en nödvändig resurs för att skapa detaljerade metadata om digitaliserat material. Deras respektive institutioner har dock i dagsläget inte presenterat några initiativ för att ta till vara den resursen. Informant 1, 2 och 3 som arbetar på de institutioner som jobbar med transkription anger att ett skäl till att använda crowdsourcing är att det inte finns resurser att låta ordinarie personal utföra den typen av arbete. Ur den aspekten skulle man kunna hävda att deras motiv för crowdsourcingen är ekonomiskt men det är inte det syftet som lyfts fram av informant 1 och 3. De pekar i stället på att det huvudsakliga ändamålet är att ge det bearbetade materialet ökad användbarhet och större spridning. Även informant 2 lyfter användbarheten som ett viktigt motiv men anser också att crowdsourcing kan fungera som ett tidsfördriv för användarna som inte genererar mycket mer än goodwill för arkiven.

Institution 4 är det enda av arkiven i studien som har tydliga sociala motiv med sin crowdsourcing. Informanten som arbetar där beskriver en uppfattning om att interaktionen med användarna är viktig och att den sociala gemenskapen är en positiv aspekt av projektet. Regelbundna träffar med volontärerna möjliggör för institutionen att ta del av förslag på förbättringar och funderingar kring hur arbetet ska gå till samt ger deltagarna möjlighet att få hjälp med sådant som de funderar över. Övriga informanter är inte ointresserade av den sociala kontexten men det är inte en fråga de prioriterar. Informant 3 anser att det skulle kunna vara bra om deltagarna gavs möjlighet att kommunicera för att på så sätt bygga en gemenskap och utbyta erfarenheter. Man har vid dennes institution dock ännu inte tagit initiativ

till att möjliggöra det. Men i och med en omförflyttning av resurser hoppas man få mer tid att själva interagera med användarna. Informant 2 anser att det inte finns resurser till att moderera användarforum och att det kanske vore enklare om deltagarna mötte upp på en extern plattform, som Facebook, om de vill diskutera sinsemellan.

Informant 1, 6 och 7 lyfter frågan om inkludering som ett viktigt motiv till crowdsourcing. De menar att den största mängden kunskap om arkivens samlingar inte finns inom institutionernas väggar utan hos externa intressenter och experter och att det därför är givet att man ska söka information där. Det är inom det här fältet som informanternas åsikter bäst stämmer överens med Jansson och Huvilas (2019) utstakade ramverk. Den genomgående uppfattningen är att det är värdefullt att ta in användargenererade metadata för att öka diversiteten i arkivbeskrivningarna och de informanter som inte lyfter representation som ett specifikt syfte berör ändå ämnet i diskussionen kring attityder till crowdsourcing. Endast informant 2 presenterar en något avvikande åsikt och påpekar att mycket av det som användarna skapar inte håller måttet. Informanten påpekar dock att om arkiven vill bibehålla någon sorts aktualitet som informationsförmedlare måste de skapa material som användarna vill ha och anser att crowdsourcing kan vara ett bra verktyg för det.

Sammanfattningsvis har informanterna lättare att uttrycka vad de rent hypotetiskt ser som det huvudsakliga syftet med crowdsourcing än att precisera vad deras nu pågående projekt har för specifika mål. De informanter som arbetar med projekt som fortfarande är på planeringsstadiet har också en tydligare bild av vad dessa förväntas uppnå än de har när det gäller pågående projekt. Jag ser två huvudsakliga anledningar till detta. Den första är att flera av de projekt som hittills lanserats fungerat lite som experiment som lagts upp för att se på vilket sätt crowdsourcing skulle kunna berika verksamheterna. Intressant nog verkar pågående och avslutade projekt inte ha utvärderats i någon egentlig mening men det är tydligt att man ändå dragit lärdomar av dem som man tagit med sig till kommande satsningar. Den andra anledningen är att crowdsourcingens syfte inte verkar ha varit den primära frågan när projekten initieras. Även detta kan kanske kopplas till det experimentstadium som många av projekten kan sägas befinna sig i. Informant 5 uttrycker dock en avsaknad av diskussion kring just projektens syften vid de institutioner hen arbetat vid. Uppgiften pekar på att syftet kanske inte är en prioriterad fråga utan att andra punkter ansetts viktigare för projektens genomförande.

Utifrån det underlag som denna studie bygger på är det svårt att dra tydliga slutsatser om vilka som varit de bakomliggande motiven för crowdsourcingprojekten på de utvalda institutionerna. Arkiven verkar fortfarande vara i ett stadie av att undersöka hur de kan använda crowdsourcing på ett sätt som gagnar både dem och användarna. När de projekt som nu pågår utvärderas och analyseras kan förhoppningsvis kunskaperna öka om hur crowdsourcing kan nyttjas på bästa sätt.

8.4 Inflytande och makt

Denna undersökning fokuserar på arkivariernas upplevelser av crowdsourcing och deras inställning till dess syften och funktioner. Frågan om inflytande för deltagarna skulle kunna ses som något som ligger utanför ramen för det ämnet. Men eftersom användarnas inflytande är beroende av hur mycket makt arkiven är villiga att ge ifrån sig kan en analys av maktstrukturen ge en bild av hur långt arkiven har kommit i arbetet med att implementera det som Huvila (2008) kallar för radikal användarorientering.

Av de crowdsourcingprojekt som bedrivs vid institutionerna som ingår i studien är den endast ett, det vid institution 4, som kan sägas ha mer än det Dahlgren (2013) och Jansson (2020) beskriver som minimalt deltagande. Projektet vid institution 4 ger volontärerna möjlighet att kommunicera direkt med arkivet genom regelbundna fysiska träffar där det också ges tillfälle att komma med förslag på hur själva crowdsourcingplattformen kan förbättras. De har alltså möjlighet att påverka vissa delar av projektets utformning och komma med synpunkter på hur de tycker att arbetet fungerar. Projektet skiljer ut sig från de övriga i studien på ytterligare en punkt, det att deltagarna själva kan publicera dokument och uppgifter. Det ger i sig ett större utrymme att påverka vilka typer av uppgifter som behandlas och hur de presenteras.

Projekten med minimalt deltagande är uppbyggda kring idéer som kommer från institutionerna själva och inte på något som användarna efterfrågat. Projekten fokuserar på att volontärerna ska bidra med uppgifter i ett specifikt format och ger inte utrymme för att påverka utformning av arbetet eller vilken typ av uppgifter som kan lämnas. Institution 1 och 2 har hämtat inspiration till sina projekt från arkiv utanför Sverige och projektet vid institution 5 baseras på plattformar som byggs upp globalt. Initiativen är primärt baserade på hur arbetet med crowdsourcing ser ut internationellt och inte specifikt anpassade efter lokala behov i den meningen att de är efterfrågade av arkivens användare. Projektet vid institution 3 är också

utformat efter utländsk förlaga men särskiljer sig på den punkten att arkivet redan har ett samarbete med användare som ligger till grund för deras uppfattning av hur utformningen av uppgiften bör utformas.

Att ge volontärer långtgående inflytande kan ha positiva effekter, vilket bland andra van Zeeland och Gronemann (2019) beskriver. Men beroende på vilken typ av uppgift som ska lösas kan man diskutera huruvida inflytande fyller en adekvat funktion. Dahlgren (2013) påpekar att maximalt inflytande inte alltid ska ses som det alternativ som är mest till gagn för representation och demokrati. I vissa fall är minimalt inflytande att föredra då det kan skapa bättre förutsättningar för att arbeta praktiskt och lösningsorienterat. Sett till resultaten i denna studie ser det ut som att även projekt som bygger på minimalt inflytande bidrar till ökad tillgänglighet vilket i förlängningen kan ha positiva demokratiserande effekter. Institution 1 och 2 har arbetat med crowdsourcingprojekt för att transkribera handskrivet material. Projekten har skett helt utan interaktion med deltagarna vilka inte heller haft något inflytande över utformning eller genomförande. Projekten har dock ökat läsbarheten och skapat möjlighet till maskinläsning av materialet. Det innebär i förlängningen en större tillgänglighet för användarna men också för den som vill använda data från materialet som underlag för mer omfattande undersökningar. Sådana undersökningar kan bidra till en mer rättvisande bild av historiska skeenden och ge värdefulla perspektiv på såväl dåtida som nutida fenomen och företeelser.

Analysen av resultaten visar att den positiva inställningen till crowdsourcing som informanterna ger uttryck för inte automatiskt innebär ett ökat inflytande för arkivens användare i den mån som förespråkas av Huvila (2008). Det är en fråga som också återkopplar till Jansson (2020), Hine (2020) och Kidd (2020). De pekar alla på det som också denna undersökning visar, nämligen att nyttjande av crowdsourcing per se inte ger ökat inflytande för användarna. Denna studie ger dock exempel på hur även projekt med minimalt deltagande kan ha en positiv effekt på den praktiska tillgängligheten i arkiven.

9. Diskussion

Informanterna i denna studie bekräftar bilden av ett paradigmskifte inom arkivvetenskapen som innebär en förändrad relation till allmänhet och externa experter vilkas kunskaper värderas högre idag än för några decennier sedan. Skiftet handlar också om hur man ser på information och vad den har för funktion i vår vardag. Floridi (2014) beskriver hur utvecklingen av IKT och framväxten av interaktiva kommunikationssystem har skapat ett informationssamhälle vars viktigaste råvara är data. Hans beskrivning av informationens förändrade funktion återkopplar i ett led till Cooks (2013) framställning av konflikten mellan synen på arkivhandlingar som bevis eller minnen. Liksom Floridi menar Cook att dokument inte längre enbart fungerar som ett sätt att bevara information utan som ett sätt att kommunicera information. Men Cooks förklaring till förändringen bygger inte primärt på de senaste decenniernas teknikutveckling utan på en samhällsutveckling som gjort det allt svårare för institutioner att hävda sitt tolkningsföreträde. De attityder som informanterna ger uttryck för stämmer väl överens med dessa två överlappande teorier. Den förändring som beskrivs av Cook och Floridi ser ut att vara förankrad i de arkivverksamheter som ingår i studien. De svårigheter som tas upp i informanternas svar gällande crowdsourcing rör inte tilltron till användarna eller de sätt på vilket information används, snarare rör det sig om praktiska problem som hur data ska valideras, presenteras eller läggas in i existerande system. Teorin ligger ett steg före tekniken och de verksamheter som arbetar med crowdsourcing behöver tid att utvärdera pågående projekt för att hitta bra sätt att inkorporera användargenererade metadata på ett säkert och funktionellt sätt.

Cook (2013) skriver att hela arkivsektorn kanske inte är redo för det paradigmskifte han presenterar men att utvecklingen är oundviklig och därför behöver hanteras på ett sätt som gagnar alla parter. Floridi (2015) är inne på ett liknande spår och liksom Cook beskriver han ett maktskifte. I hans exempel är det staten som helt, eller delvis, förlorat makten över informationsflödena samtidigt som infosfärens gränslöshet skapar spänningar mellan globala strömningar och nationalstaters maktmonopol över fysiska territorier. Vårt sätt att använda information har förändrats vilket skapar nya maktbalanser. I ljuset av det kan både nationalstater och arkiv känna sig hotade. Ett exempel på detta återfinns hos informant 2 som uttrycker en farhåga om att crowdsourcing kan innebära en relativisering av arkivariernas kunskap som i förlängningen leder till en avveckling av hela professionen. Jag tror att den oron är obefogad om appliceringen av det fjärde

paradigmet sker på djupet och inte bara förenklas till en uppfattning om att sanning är ett relativt begrepp. Att bjuda in externa experter och lekmän att delta i arkivarbetet innebär inte att de kunskaper och erfarenheter som finns inom skräet kan avfärdas. Tvärt om bör de tas till vara så att kunskap från olika håll kan berika varandra. Det Cook (2001) och Floridi (2015) säger är att staten, arkiven, eller andra typer av expertis, inte längre har monopol på tolkningen av data, inte att deras tolkning saknar värde. Arkiven ska inte sluta erbjuda information eller relativisera sin roll som experter inom ett visst område. De ska däremot skapa bästa tänkbara möjligheter för människor att validera den information och de tolkningar de erbjuder. Arkiven har en viktig roll att fylla. Så länge som det finns motiveringar till gallring, strukturering och presentation av data så är det möjligt för en användare att bedöma om de anser att den ordningen är rimlig. Det är när de processerna osynliggörs eller tas för så för givna att de inte ges någon innebörd som trovärdigheten kan komma att ifrågasättas.

I informationssamhället är möjligheten att navigera i informationsflöden en nödvändighet för att skapa sig en uppfattning om världen. Att strukturera uppgifter på det sätt som föreslås av informanterna, med en tydlig avsändare för enskilda uppgifter, har stor betydelse för att användarnas navigering ska fungera. Ansvar för tolkningen läggs på användaren men det innebär inte en relativisering av uppgifternas värde. Snarare tvärt om då det blir ännu viktigare för arkiven att visa hur man kommit fram till att en uppgift om ett dokument faktiskt stämmer. Moderering av användargenererade metadata, eller sortering av uppgifter i en bestämd struktur, behöver inte innebära en inskränkning av det fjärde paradigmet invändningar mot arkivens inbyggda subjektivitet så länge som detta redovisas på ett transparent sätt. Att undvika moderering och struktur för att på så sätt kringgå problemet med eventuell bias riskerar att skapa oanvändbara och oöverskådliga datamängder. Ostrukturerade och lösryckta data skapar dåliga förutsättningar för möjligheten att validera informationsvärde. Utan kontextualisering och strukturering riskerar information att gå förlorad i ett oöverskådligt hav av förgängliga data.

Crowdsourcing kan bidra med att skapa nya spår och avlagringar som bidrar till förståelsen av ett dokument. Genom att låta fler människor vara med och sätta dessa spår skapas en bredare bas för tolkning och förståelse. Informant 3 understryker i sina svar att själva syftet med crowdsourcing är att nå ut med material. Informant 1, 6 och 7 poängterar vikten av att genom deltagande skapa mer diversifierade beskrivningar av dokument. Det är uppfattningar som rimmar väl med Cooks

(2001) vision om ett arkiv utan väggar där dokumenten tillgängliggörs samtidigt som de länkas samman och blir en del av nya virtuella samlingar. Men det är också så att crowdsourcing och andra typer av deltagande är en konsekvens av hur informationssamhället tillåter oss att interagera. Floridi (2015) skriver att utvecklingen av IKT innebär att framtida generationer rör sig bort från oss i ett högre tempo än tidigare eftersom den värld i vilken de kommer att leva håller på att utvecklas till något som vi har svårt att ens föreställa oss. Deras liv kommer att i mycket högre grad än vårt att utspela sig i en digital miljö. Det vi idag kallar för *online* kommer att ersättas med *onlife*. Förändringen sker inte överallt samtidigt och vissa grupper blir kvar längre i en analogt baserad verklighet. Poängen är att vi rör oss mot ett samhälle som bygger på informationsutbyte och digital bearbetning av data. För arkiven innebär det, med utgångspunkt i ämnet för denna uppsats, primärt två saker. För de första att användare och besökare i allt högre grad kommer att förvänta sig att de handlingar de eftersöker finns tillgängliga online vilket förutsätter att de kan läsas digitalt. För det andra att användare med stor sannolikhet kommer att räkna med att kunna interagera med arkivalier på samma sätt som de är vana att göra med material i andra digitala sammanhang. I ett digitaliserat samhälle är det svårt för arkiven att vara låsta vid analoga strukturer eftersom medborgarna ställer krav på anpassning till den digitala världens villkor. Som informant 5 säger kanske crowdsourcing kan vara på väg att förlora lite av det nyhetens behag som för ett decennium sedan lyfte det till den övre delen av arkivens att-göra-listor. Men utvecklingen av kommunikationen och interaktionen mellan användare och arkiv kan inte rullas tillbaka utan att skada förtroendet för arkiven som samhällsbärande institutioner. I framtiden kommer användare med all sannolikhet att ställa än högre krav på tillgängligheten. För arkiven innebär det många utmaningar. Crowdsourcing kan, som både forskningen och undersökningens resultat pekar på, hjälpa till att bemöta några av dem.

10. Slutsats

10.1 Undersökningens utfall

Syftet med den här studien har varit att presentera arkivariers förhållningssätt och attityder till crowdsourcing för att se hur den förhåller sig till aktuell forskning och modern arkivteori. Slutsatsen som kan dras från resultaten av studien är att inställningen till crowdsourcing överlag är positiv på de institutioner som undersökts. Detta ligger i linje med aktuell forskning kring ämnet och det fjärde paradigmet som beskrivs av Cook (2001). Det ska påpekas att resultatet kan påverkas av att de utvalda institutionerna har pågående crowdsourcingprojekt och att de personer som intervjuades arbetar med detta. Hade undersökningen gjorts på institutioner och med personer som inte arbetar med crowdsourcing är det möjligt att resultatet blivit ett annat. Det är därför svårt att dra slutsatser utifrån resultatet om den generella inställningen till crowdsourcing på svenska arkivinstitutioner. De institutioner som deltagit kan dock ses som representativa för statlig svensk arkivverksamhet varför resultatet ger en indikation om att modern forskning och teori har fått genomslag där. En förändrad syn på användaren har möjliggjort ett samarbete mellan institution och allmänhet som inte varit möjligt för några decennier sedan.

Undersökningen har fokuserat på frågor som rör tillförlitlighet, funktionalitet och potential i användargenererade metadata. Institutionerna i studien arbetar på liknande sätt med att garantera tillförlitlighet genom att tydligt redovisa källan till de uppgifter de presenterar. Alla informanter var också överens om vikten av att kunna delta anonymt i de projekt som bedrevs. Det kan te sig paradoxalt att förespråka en noggrann källredovisning och samtidigt tillåta anonymitet men informanterna menar att det räcker att se att det är just en användare lämnat en uppgift, inte nödvändigtvis vem denna person är. Enda gången det anses relevant att en person identifierar sig för att medverka i crowdsourcing är när det gäller juridiska frågor som rör upphovsrätt och GDPR. Rörande funktionalitet och potential är informanterna i stort sett eniga om att det finns stora vinster med att använda sig av crowdsourcing även om de också lyfter fram vissa problem. Resultaten visar dock att själva syftet med den crowdsourcing som nu pågår på institutionerna inte är helt lätt att urskilja då många projekt fortfarande befinner sig i en experiment- eller uppstartsfas.

Det fanns en stor konsensus kring crowdsourcing hos informanterna vilket skulle kunna bero på att urvalet begränsades till personer som arbetar med konceptet och därför har ett intresse för det. Då intervjuerna genomfördes med en semistrukturerad metod kan denna likriktning inte skyllas på att alla frågor ställdes på ett sätt som resulterar i identiska svar. Slutsatsen blir därför att orsakerna till resultatets relativa entydighet beror på en professionell samsyn. Informanterna hade dock relativt lite kunskap om crowdsourcingprojekt på andra svenska arkivinstitutioner vilket visar på att denna samsyn inte nödvändigtvis är en konsekvens av en svensk diskurs. Kanske kan den snarare kopplas till den generella enighet kring crowdsourcingens gynnsamma effekter som redovisas i forskningsläget.

10.2 Applicering av det teoretiska ramverket

I studiens femte kapitel ställdes frågan om Floridis Informationsfilosofi fungerar som ett underlag för arkivvetenskaplig analys. Floridi definierar semantisk information som välformulerad, meningsfull och sann data (Floridi 2011, s.96). Definitionen fyller ett syfte i det sammanhang som presenteras av Floridi men dess tredje kriterium, sanning, kan ses som problematisk för arkivsektorn. Inte för att sanning är obetydligt för arkivens arbete, tvärt om, men arkivens uppdrag är primärt att bevara och tillgängliggöra, inte att tolka. Floridis filosofi är enligt min mening mer fruktbar för arkivvetenskapen vad gäller frågor som rör informationsflöden och etiska ställningstaganden än för att bedöma informationens faktiska innehåll. Det kretslopp som Floridi benämner som infosfären är en bra utgångspunkt för reflektion kring hur användargenererade metadata kan betraktas och värderas. Om arkivet inte ses som en slutförvaring utan som ett av många led i en informationscykel, så skapas en förståelse för att de uppgifter som lämnas till arkivet inte är till för arkivet självt utan för alla de som idag och i framtiden kan komma att använda sig av det.

10.3 Vidare forskning

Resultaten från denna studie visar att det finns stora möjligheter för den som vill fördjupa sig i crowdsourcing i en svensk kontext.

Vid institution 3 och 4 finns erfarenhet av folklivsforskning i form av frågelistor, insamlingar och inlämning av personarkiv, en typ av crowdsourcing som pågått i mer än 100 år. Det vore intressant att fördjupa sig i hur traditionen från folklivsarkiven påverkar synen på crowdsourcing inom dessa institutioner idag och

om den skiljer sig från hur andra arkivinstitutioner, som inte haft samma täta samarbete med utomstående, ser på fenomenet.

Poole (2019) menar att det behövs mer forskning för att kartlägga på vilka sätt användargenererade metadata kan skapa värde för arkiven. Han menar att det finns en nästan överdriven entusiasm inför crowdsourcing men att få egentligen vet hur de ska nyttja det på bästa sätt. Efter att ha genomfört denna undersökning är jag benägen att hålla med honom om att det saknas kunskap om hur användarnas resurser kan utnyttjas på bästa sätt. En strukturerad utvärdering av avslutade och pågående crowdsourcingprojekt skulle ge ökad kunskap om hur förväntningar och resultat sammanfaller. Utvärderingen bör ske från två håll, både ur arkivens och användarnas perspektiv.

11. Käll- och litteraturförteckning

Ahmed, S. (2019). Engaging curation: a look at the literature on participatory archival transcription. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.) (2019). *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 73–83.

Ahrne, G. & Svensson P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 2:3. Stockholm: Liber.

ALLEA, All European Academies. (2018). *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*. Berlin: ALLEA.

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Bawden, D. & Robinson, L. (2017). Curating the infosphere. Luciano Floridi's Philosophy of Information as the foundation for library and information science. *Journal of Documentation*, 74(1), ss. 2–17. doi:10.1108/JD-07-2017-0096

Benoit, E. & Eveleigh, A. (2019). Defining and framing participatory archives in archival science. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.) *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 1–12.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory, a practical guide through qualitative analysis*. London: SAGE.

Cook, T. (2001). Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts. *Archival Science*, 1, ss. 3–24.

Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. *Archival Science*, 13, ss. 95–120. doi:10.1007/s10502-012-9180-7

Dahlgren, P. (2013). *The political web. Media, participation and alternative democracy*. Palgrave Macmillan, Hampshire.

Dong, L. A. (2019). Subtle transformations: increasing participation and access through transcription. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.) (2019). *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 85–94.

Eidson, J. G. & Zamon, C. J. (2019). EAD Twenty Years Later: A Retrospective of Adoption in the Early Twenty-first Century and the Future of EAD. *The American Archivist* 82(2): ss. 303–330.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 2:3. Stockholm: Liber.

Esborg, L. (2020). Engaging disenfranchised publics through citizen humanities projects. I Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (red.) *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*. Abingdon, Oxon: Routledge, ss. 109–125.

Flinn, A. (2010). An Attack on Professionalism and Scholarship? Democratising Archives and the Production of Knowledge. *Ariadne*, 62. <http://www.ariadne.ac.uk/issue62/flinn/>

Floridi, L. (2011). *The philosophy of information*. Oxford: Oxford University Press.

Floridi, L. (2014). *The ethics of information*. Oxford: Oxford University Press.

Floridi, L. (2015) Hyperhistory and the Philosophy of Information Policies. I Floridi, L. (red.) *The Onlife Manifesto. Being human in a hyperconnected era. [Elektronisk resurs]* Springer International Publishing, Cham. doi:10.1007/978-3-319-04093-6_12

Gorzalski, M. (2013). Examining User-Created Description in the Archival Profession. *Journal of Archival Organization* 11, ss. 1–22. doi:10.1080/15332748.2013.866858

Hine, C. (2020). Knowledge infrastructures for citizen science. The taming of knowledge. I Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (red.) *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*. Abingdon, Oxon: Routledge. ss. 93–108.

Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (2020). Traversing citizen science and citizen humanities. Tacking stitches. I Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (red.) *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*. Abingdon, Oxon: Routledge, ss. 1–23.

Huvila, I. (2008). Participatory archive: towards decentralised curation, radical user orientation, and broader contextualisation of records management. *Archival Science* 8(1): ss. 15–36. doi:10.1007/s10502-008-9071-0

Huvila, I. (2011). *What is a participatory archive? For real(?)* <http://www.istohuvila.se/what-participatory-archive-real> [2021.05.23]

Huvila, I. (2014). The unbearable lightness of participating? Revisiting the discourses of “participation” in archival literature. *Journal of Documentation*, 71(2), ss. 358–386.

Jansson, I-M. (2017). Organization of User-Generated Information in Image Collections and Impact of Rhetorical Mechanisms. *Knowledge Organization*, 44(7), ss. 515–528.

Jansson, I-M. (2020). Creating value of the past through negotiations in the present: balancing professional authority with influence of participants. *Archival Science*, 20, ss. 327–345. <https://doi.org/10.1007/s10502-020-09339-8>

Jansson, I-M. & Huvila, I. (2019). Social tagging and commenting: Theoretical perspectives. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.). *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 33–44.

Kaufman, C. D. & Cariani, K. (2019). Crowdsourcing metadata for time-based media in the American Archive of Public Broadcasting. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.) *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 95–101.

Ketelaar, E. (2002). Archival Temples, Archival Prisons: Modes of Power and Protection. *Archival Science* 2, ss. 221–238.

Kidd, J. (2020). Infrastructure that democratize? I Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (red.) *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*. Abingdon, Oxon: Routledge, ss. 73–89.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
Naturhistoriska riksmuseet. (2021). *Medborgarforskning*.
<https://www.nrm.se/forskingochsamlingar/medborgarforskning.9005447.html>
[2021.05.17]

Nordendag, M. (2015). *Allmänhetes arkiv? En studie av tre participatory archives*. Masteruppsats, Institutionen för ABM. Uppsala: Uppsala Universitet.

Palmer, J. & Stevenson, J. (2011). Something worth sitting still for? Some implications of web 2.0 for outreach. I Theimer, K. (red.) *A different kind of web. New connections between archives and our users*. Society of American Archivists, ss. 1–21.

Poole, A. H. (2019). Social tagging and commenting in participatory archives: a critical review. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.). *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 15–31.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie. Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Riksarkivet 2021. *Sekretess och villkor*. <https://riksarkivet.se/sekretess-och-villkor>
[2021.04.19]

Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju, från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber.

Schiele, B. (2020). Participation and engagement in a world of increasing complexity. I Hetland, P., Pierroux, P. & Esborg, L. (red.) *A history of participation in museums and archives: traversing citizen science and citizen humanities*. Abingdon, Oxon: Routledge. ss. 46–72.

SFS 1990:782. *Arkivlag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 1949:105. *Tryckfrihetsförordning*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Star, S. L. & Griesemer, J. R. (1989). Institutional Ecology, 'Translations' and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39. *Social Studies of Science* 19(3), ss. 387–420.

The Onlife Initiative. (2015). Background Document: Rethinking Public Spaces in the Digital Transition. I Floridi, L. (red.) *The Onlife Manifesto. Being human in a hyperconnected era. [Elektronisk resurs]* Springer International Publishing, Cham. doi:10.1007/978-3-319-04093-6_11

Utbildningsdepartementet (2016). *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (Regeringens proposition 2016/17:50). Stockholm: Regeringskansliet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

van Zeeland, N. & Trolle Gronemann, S. (2019). Participatory transcription in Amsterdam and Copenhagen. I Benoit, E. & Eveleigh, A. (red.). *Participatory archives: theory and practice*. London: Facet Publishing, ss. 104–113.

Zinkham, H. & Springer, M. (2011). Taking photographs to the people: the Flickr Commons project and the Library of Congress. I Theimer, K (red.) *A different kind of web. New connections between archives and our users*. Society of American Archivists, ss. 102–115.

Intervjuer:

2021.03.04 Intervju i Zoom med informant 1

2021.03.05 Intervju i Zoom med informant 2

2021.03.09 Intervju i Zoom med informant 3

2021.03.11 Intervju i Zoom med informant 4

2021.03.11 Intervju i Zoom med informant 5

2021.03.12 Intervju i Zoom med informant 6 & 7